

**Привредни
потенцијали и
активности од значаја
за животну средину
Републике Србије
2020.**

- Издавач:** Министарство заштите животне средине
Агенција за заштиту животне средине
- За издавача:** Стефан Симеуновић, директор
Агенција за заштиту животне средине
- Уредник:** Маја Крунић Лазић, дипл. инж. арх.
- Публикацију припремили:** Одељење за национални регистар извора загађивања, индикаторе и информациони систем - Одсек за индикаторе и извештавање:
Др Драгана Видојевић, дипл. биол. (пољопривреда)
Мр Славиша Поповић, дипл. биол. (шумарство)
Маја Крунић Лазић, дипл. инж. арх. (индустрија, енергетика, туризам, циркуларна економија)
- Техничка обрада и дизајн:** Маја Крунић Лазић, дипл. инж. арх.
- Фотографије:** Др Драгана Видојевић, Мр Славиша Поповић и Маја Крунић Лазић, дипл. инж. арх.

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати, прештамповати или дистрибуирати у било којој форми или било којим средством без дозволе издавача.

Сва права за објављивање задржава издавач по одредбама Закона о ауторским правима.

Република Србија
Министарство заштите животне средине
Агенција за заштиту животне средине

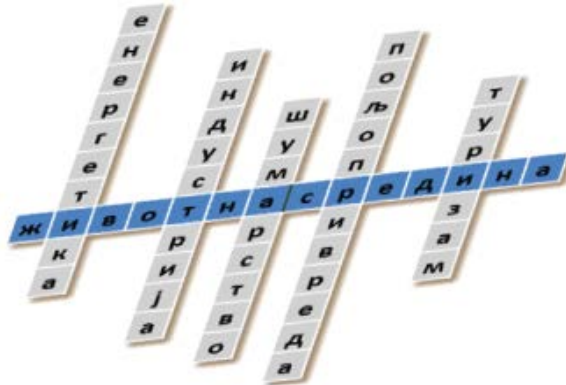
Привредни потенцијали и активности
од значаја за животну средину
Републике Србије
2020. године
- Индикаторски приказ -

БЕОГРАД, 2022. ГОДИНА

САДРЖАЈ

УВОД	5
ИНДУСТРИЈА	6
Број предузећа са ISO 14001 сертификатима (P)	7
Број предузећа са EMAS сертификатима (P)	9
Еко означавање (P)	11
Активности у области чистије производње (P)	13
ЕНЕРГЕТИКА	14
Укупна потрошња примарне енергије по енергентима (ПФ)	15
Укупна потрошња финалне енергије по секторима (ПФ)	18
Учешће обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи енергије (P)	20
ПОЉОПРИВРЕДА	22
Агробiodиверзитет (C)	23
Подручја под органском пољопривредом (P)	25
Наводњавање пољопривредних површина (П)	28
Коришћење земљишта у пољопривреди (П)	30
ШУМАРСТВО	32
Прираст и сеча шума (C-П)	33
Шумски путеви (O)	34
Структура производње из државних шума (ПФ)	35
Пошумљавање (O)	36
ТУРИЗАМ	37
Укупни туристички промет (П)	38
Туристички промет према врстама туристичких места (П)	40
Интезитет туризма у планинама (П)	41
ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	42
Прогрес у увођењу циркуларне економије (P)	43
Потрошња домаћих материјалних ресурса (C)	45
Продуктивност ресурса (C)	47
ЗАКЉУЧАК	49

УВОД

Агенција за заштиту животне средине је прикупљањем података кроз Информациони систем заштите животне средине, као и директном сарадњом са релевантним институцијама за поједина тематска подручја, припремила и овај Извештај, који представља жељу да се нагласи значај праћења мултисекторских утицаја на животну средину.

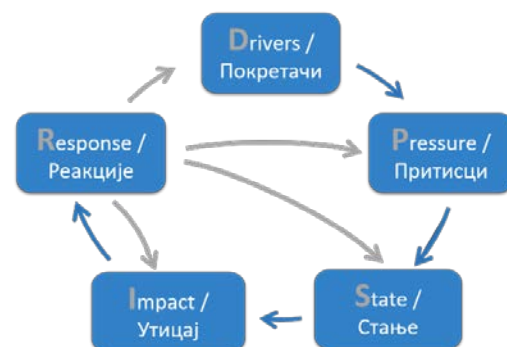
У оквиру ове Публикације, одабрани су индикатори којима се квантификује утицај привреде на животну средину, као и активности којима се смањује негативан утицај привреде, а на бази доступности података и важности утицаја следећих привредних грана на стање животне средине у Републици Србији:

- Индустрија
- енергетика
- пољопривреда
- шумарство
- туризам
- циркуларна економија и одрживо коришћење природних ресурса

Приказ и оцена привредних потенцијала и активности од значаја за животну средину базирана је на индикаторском приказу према Правилнику о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 37/11). Осим поједностављеног праћења вредности појединих параметара, на овај начин осигуран је континуитет у праћењу и оцењивању привредних потенцијала и активности на националном нивоу, али и упоредивост и размена података са подацима других европских држава.

Индикатори су сврстани према стандардној DPSIR шеми за извештавање која се данас употребљава у Европи, како би се приказали покретачки фактори, притисци, стање, утицај, али и одговори друштва на утицај привредних активности на промене у животној средини:

- покретачки фактори (ДФ);
- притисци (П);
- стање (С);
- утицаји (У);
- реакције (Р).

ИНДУСТРИЈА

Фабрика хартије, Добановци

Број предузећа са ISO 14001 сертификатима (P)

Кључне поруке:

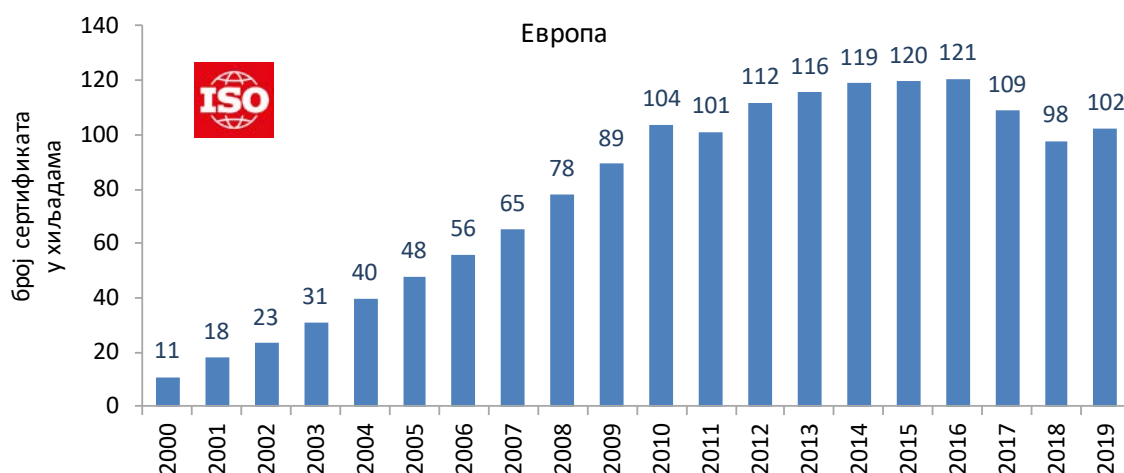
- У 2019. години 1275 предузећа имало је важеће International Organization for Standardization (у даљем тексту: ISO) 14001 сертификате;
- Значајан пораст броја организација у Републици Србији са ISO 14001 сертификатима указује да се компаније све више баве управљањем животном средином.

Међународни стандард ISO 14001 и Eco-Management and Audit Scheme (у даљем тексту: EMAS) стандард Европске уније, су два најпрепознатљивија и широко примењена система сертификације за управљање животном средином која се примењују како за приватне компаније, тако и за јавне институције.

ISO 14001 дефинише захтеве за организацију у погледу заштите животне средине и тиче се система менаџмента свих процеса у организацији. Сертификација ISO 14001 је промовисана као добровољна мера.

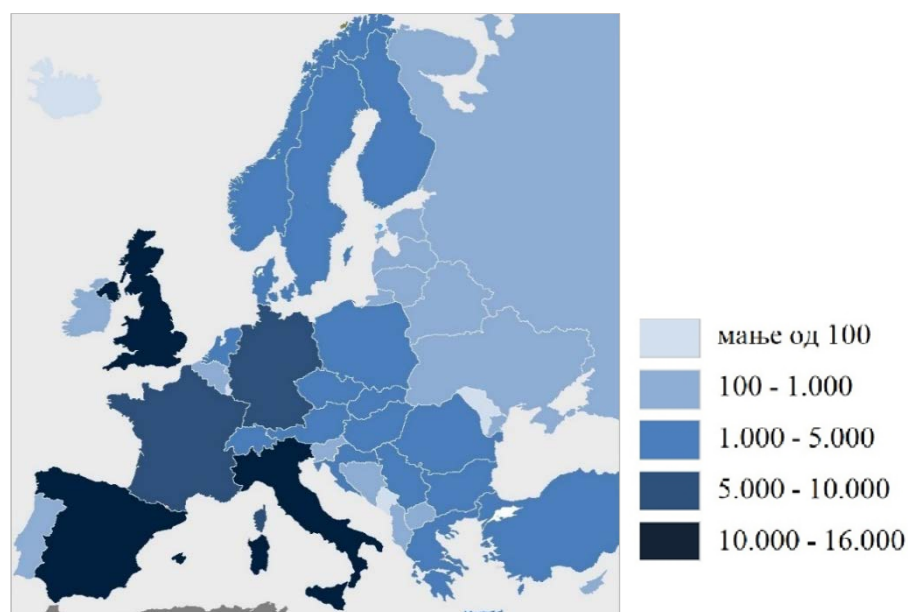
Слика 1. Развој броја ISO 14001 сертификата у Републици Србији

Слика 2. Развој броја ISO 14001 сертификата у Европи

Према подацима Међународне организације за стандардизацију, у Републици Србији број ISO 14001 сертификата има значајан тренд пораста. У 2019. години 1275 предузећа имало је важеће ISO 14001 сертификате (Слика 1).

Овакав тренд указује да се српске компаније све више баве управљањем животном средином. Такође, увођење система менаџмента животном средином је значајно за предузећа и са економског аспекта. Са једне стране јачају конкурентске позиције у извозу, а са друге стране њихова производња је у укупном билансу јефтинија, јер ефикасније користе сировине и енергију, а смањујући емисије и генерисање отпада, мањи је износ накнада за загађивање животне средине.

Слика 3. Дистрибуција ISO 14001 сертификата 2019. године у Европи

Према подацима Међународне организације за стандардизацију, у Европи је 2019. године укупно било 102372 сертификата (Слика 2), а у периоду 2000-2019. године, спорији је био тренд раста броја ISO 14001 сертификата, него у Републици Србији. Међутим, треба нагласити да постоје значајне разлике међу државама у броју издатих сертификата према стандарду ISO 14001 (Слика 3).

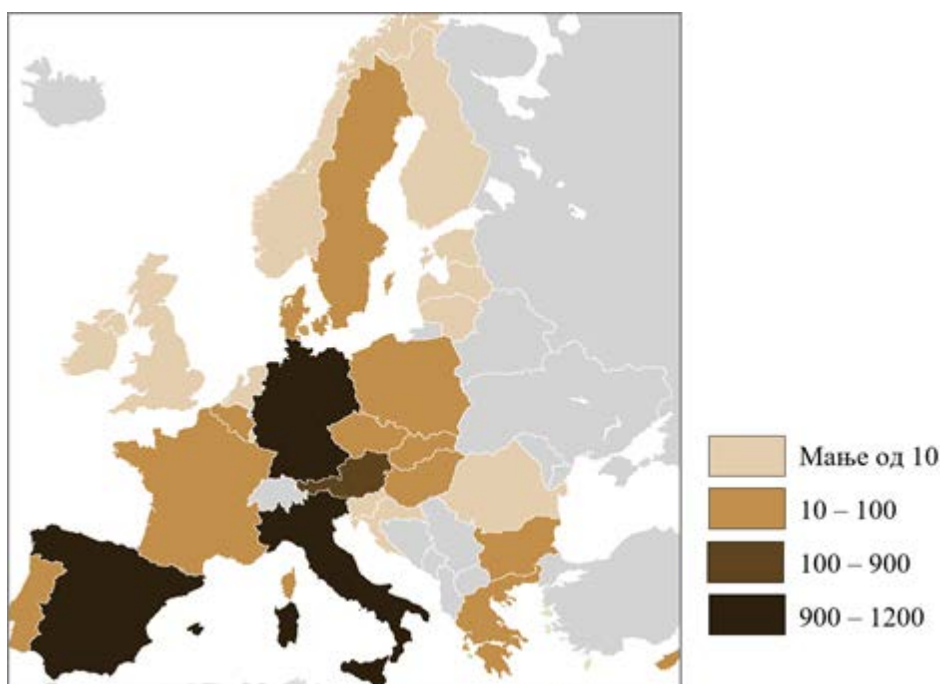
Извор података: ISO Survey 2019 results, приступано 27. априла 2021. године,
(<https://isotc.iso.org/livelink/livelink?func=ll&objId=18808772&objAction=browse&viewType=1>),

Број предузећа са EMAS сертификатима (P)

Кључне поруке:

- У 2020. години нисмо имали ни једну Eco-Management and Audit Scheme (у даљем тексту: EMAS) регистрацију у Републици Србији.

EMAS представља добровољни програм за менаџмент заштите животне средине, који омогућава организацијама да региструју свој систем управљања заштитом животне средине у складу са одговарајућом Уредбом Европског парламента и Савета. EMAS је у потпуности компатибилан са ISO 14001, али иде даље у својим захтевима за побољшањем перформанси.

Слика 4. Дистрибуција компанија са EMAS сертификатима 2020. године у Европској унији

Став Европске Комисије по питању EMAS регистрације компанија које послују ван Европске Уније је да се таква регистрација може обавити само од стране надлежног органа појединих држава чланица ЕУ. Надлежни орган „треће земље“, у овом случају Републике Србије, може у поступку EMAS регистрације компанији на њен захтев, издати „Потврду о подацима о којима се води службена евиденција у области заштите животне средине ради укључивања правног лица, предузетника, организације и другог правног лица, које има успостављен систем менаџмента заштитом животне средине у систем EMAS“

Министарство заштите животне средине је припремило „Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање потврде о подацима о којима се води службена евиденција у области заштите животне средине ради укључивања у систем EMAS, документацији која се подноси уз захтев, садржини и обрасцу потврде и садржини, начину вођења и изгледу евиденције“. Правилник је у поступку усаглашавања са Републичким секретаријатом за законодавство.

У 2020. години, као ни у претходним годинама нисмо имали ни једну EMAS регистрацију у Републици Србији.

Према подацима Европске комисије, број организација које су стекле ISO 14001 сертификат вишеструко је већи од броја организација регистрованих по EMAS-у, што је условљено са више

разлога. Добијање EMAS регистрације захтевније је од ISO14001 сертификата, а ISO 14001 може бити и шире признат од EMAS-а на неевропским тржиштима.

Такође треба напоменути да постоје велике разлике међу државама у погледу EMAS сертификације. Од око 3700 регистрованих организација, око 3000 расподељено је између само три земље: Савезне Републике Немачке, Краљевине Шпаније и Републике Италије. (Слика 4)

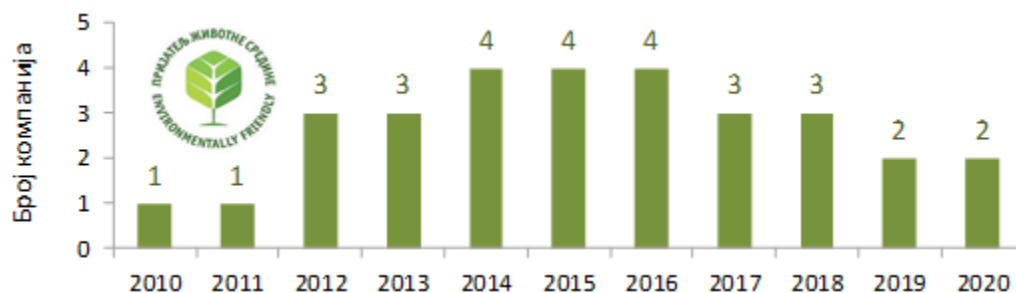
Извор података: Министарство заштите животне средине; сајт Европске комисије:
https://ec.europa.eu/environment/emas/emas_registrations/statistics_graphs_en.htm

Еко означавање (Р)

Кључне поруке:

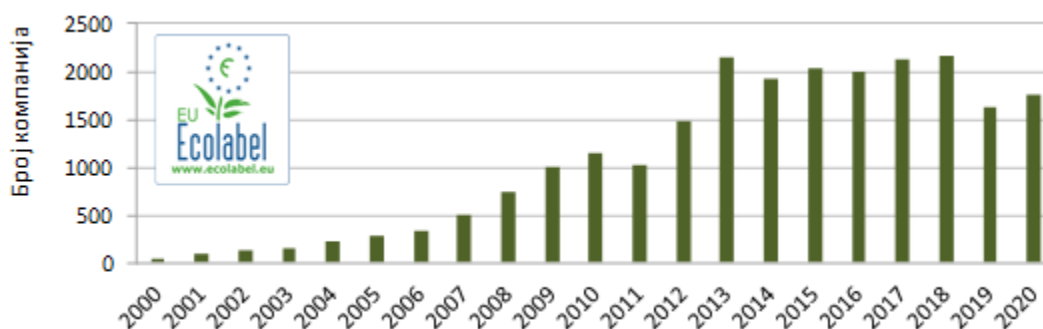
- У 2020. години није било захтева за доделу права на коришћење Еко знака, тако да право да носе ову ознаку имају и даље две компаније за 323 производа.

Еко знак Европске уније (EU Ecolabel) је добровољна ознака, која промовише производе са мањим негативним утицајем на животну средину од других, сличних производа на тржишту. Помаже да се идентификују производи и услуге који имају смањен утицај на животну средину током животног циклуса.

Слика 5. Број сертификата за Еко знак у Републици Србији

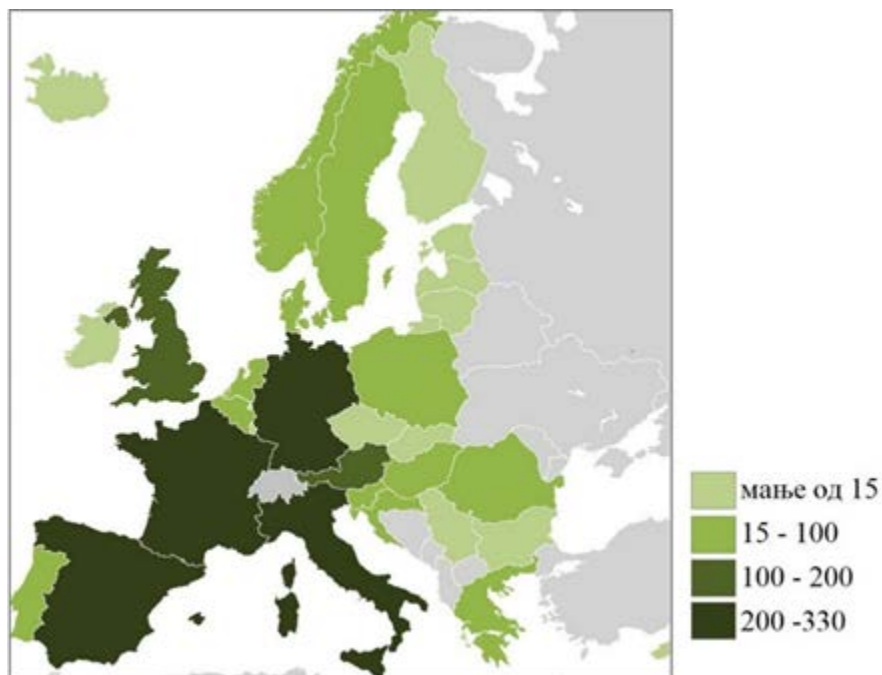
Министарство заштите животне средине је у 2019. години издало пет Решења о додели права на коришћење Еко знака Републике Србије (Слика 5). Право да носе ову престижну Националну ознаку о заштити животне средине имају укупно 323 производа из две компаније. У периоду од 2016. године, дошло је до опадања броја сертификата услед необнављања неких лиценци, с обзиром да лиценца траје три године. У 2020. години сви поменути производи задржали су право коришћења Еко знака, а нових захтева за доделу права на коришћење Еко знака није било.

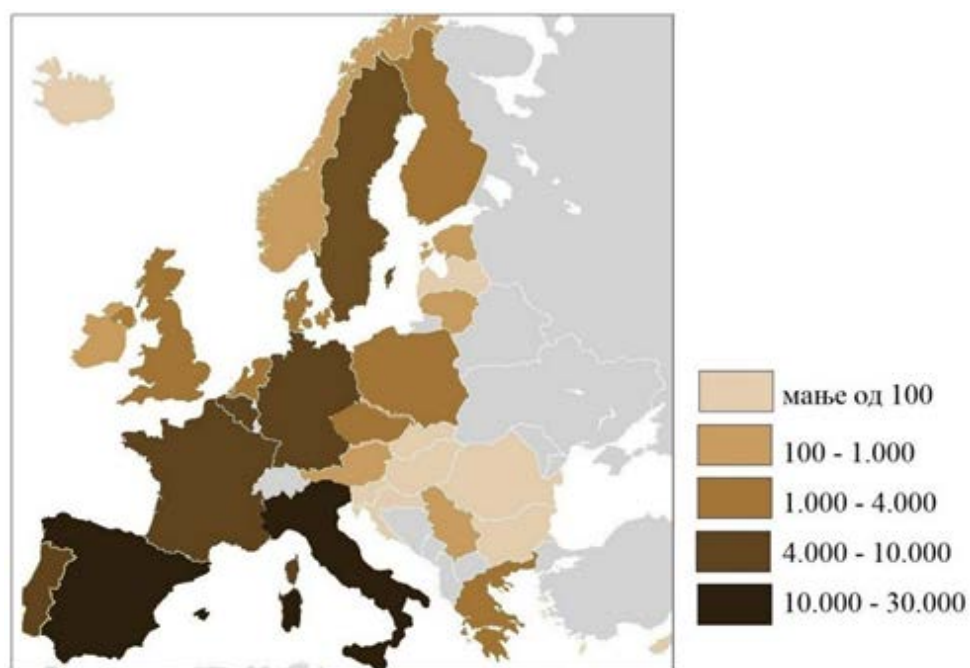
Слика 6. Развој броја Еко знак сертификованих компанија у Европској Унији

У Европској унији 2020. године додељени су сертификати за 1.757 компаније и за 75.796 производа (роба и услуга) који су доступни на тржишту. Пад броја дозвола се јавио услед истека неких лиценци. (Слика 6).

Према подацима Европске комисије, постоје значајне разлике међу ЕУ државама у броју издатих сертификата (Слика 7), као и у броју сертификованих производа (Слика 8).

Слика 7. Дистрибуција Еко знак сертификованих компанија у ЕУ и Републици Србији 2019.

Слика 8. Дистрибуција производа са Еко знак лиценцама у ЕУ и Србији 2019. године

Извор података: Министарство заштите животне средине, сајт Европске комисије:
<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html>

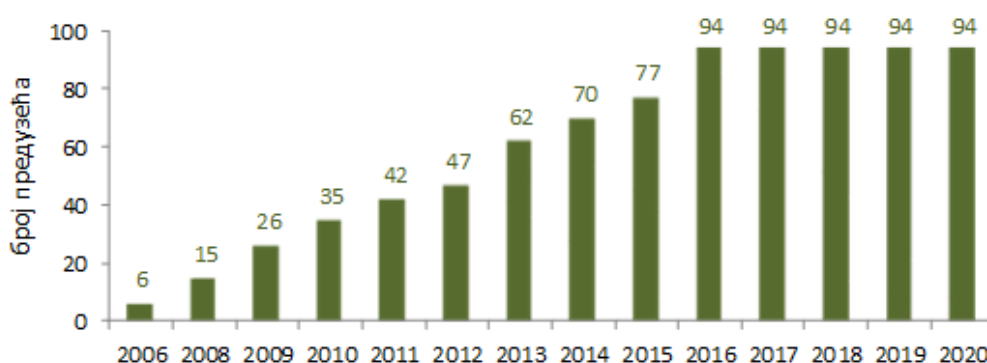
Активности у области чистије производње (P)

Кључне поруке:

- У програму Чистија производња, у периоду 2006 - 2017. године, укупно је учествовало 94 компаније;
- Резултати указују на значајне уштеде природних ресурса и смањење емисија CO₂.

Чистија производња подразумева ефикасније коришћење сировина и енергије, смањење емисија и настајања отпада. Чистија производња је превентивна стратегија заштите животне средине која се примењује на процесе, производе и услуге да:

- Повећа укупну ефикасност и продуктивност;
- Побољша могућности пословања;
- Смањи ризик по људе и животну средину.

Слика 9. Број предузећа која су увела чистију производњу у Републици Србији

Концепт чистије производње неодвојиви је део креираног планског система Републике Србије у области заштите животне средине, будући да је 2009. године Влада усвојила Стратегију увођења чистије производње у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 17/09). Стратегијом је разрађен концепт одрживог развоја, кроз подстицање примене чистије производње.

Центар за чистију производњу уз подршку Министарства заштите животне средине спроводио је Акциони план Стратегије увођења чистије производње у Републици Србији у периоду 2006-2017. године. У програму Чистија производња учествовало је 94 компанија са око 50.000 запослених и обучено је 70 националних експерата (Слика 9).

Министарство је 2018. године припремило нову Стратегију увођења чистије производње у Републици Србији за период 2019-2021. године која је преименована у „Програм увођења чистије производње у Републици Србији са Акционим планом”. Документ је до сада ажуриран у два наврата – за период 2020-2022. године и за период 2021-2023. године. Програм је тренутно у фази одобрења како би могао поново бити послат на мишљења надлежним органима и организацијама.

Извор података: Министарство заштите животне средине.

ЕНЕРГЕТИКА

ХЕ Зворник

Укупна потрошња примарне енергије по енергентима (ПФ)

Кључне поруке:

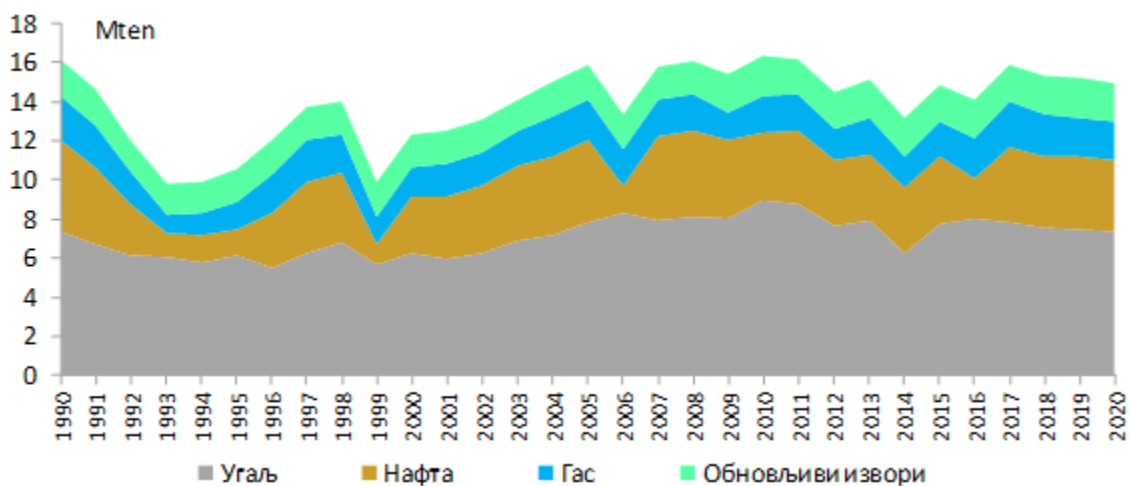
- у 2020. години потрошња примарне енергије износила је 14,87 милиона тона еквивалентне нафте (Mten), а у односу на 2019. годину смањена је за 2,5%;
- у структури потрошње примарне енергије доминира учешће фосилних горива са 86,6%, а удео обновљивих извора енергије износи 13,4%.

Индикатор приказује податке о укупној (брuto) потрошњи примарне енергије, као и о потрошњи примарне енергије по енергентима. Ниво, развој и структура потрошње примарне енергије дају индикацију у којој мери се смањују или повећавају притисци на животну средину узроковани производњом и потрошњом енергије. Систем примарне енергије обухвата домаћу производњу и нето увоз примарне енергије.

Врста и величина утицаја на животну средину повезаних са потрошњом енергије, као што су исцрпљивање ресурса, емисије гасова са ефектом стаклене баште, емисије загађивача у ваздух, загађење воде, акумулација радиоактивног отпада итд., непосредно зависе од врсте и количине утрошеног енергента (горива) као и од примењених технологијама у процесима производње и потрошње. Ниво, развој и структура потрошње примарне енергије дају индикацију у којој мери се смањују или повећавају притисци на животну средину узроковани производњом и потрошњом енергије.

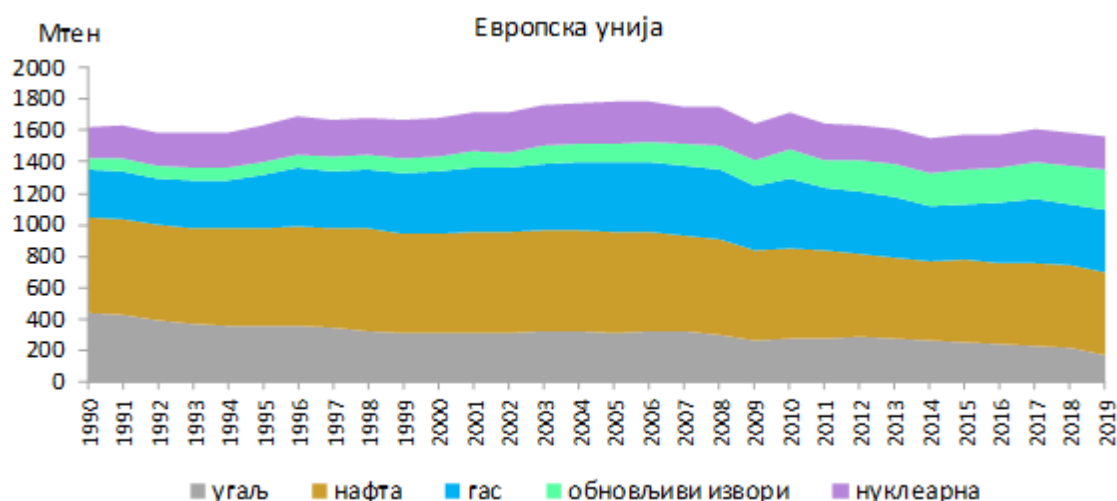
Степен утицаја на животну средину зависи од релативног удела различитих фосилних горива и степена примене мера за смањење загађења. На пример, природни гас има око 40% мање угљеника од угља по јединици садржаја енергије и 25% мање садржаја угљеника од нафте и садржи само маргиналне количине сумпора.

Потрошња обновљиве енергије је еколошки повољнија, јер експлоатација обновљивих извора енергије не доводи до емисије гасова стаклене баште (осим питања промене коришћења земљишта која се односе на биомасу и емисија везаних за употребу необновљиве енергије током изградње инсталација за обновљиве изворе енергије). Обновљиви извори енергије (ОИЕ) воде обично до знатно нижих нивоа загађивања ваздуха, али могу утицати на пејзаже и екосистеме (деривационе мини хидро електране, или ветроелектране које снажно утичу на пејзаж, а могу имати утицаја на биолошку разноликост постројења за производњу биомасе, јер су потребне велике површине земљишта).

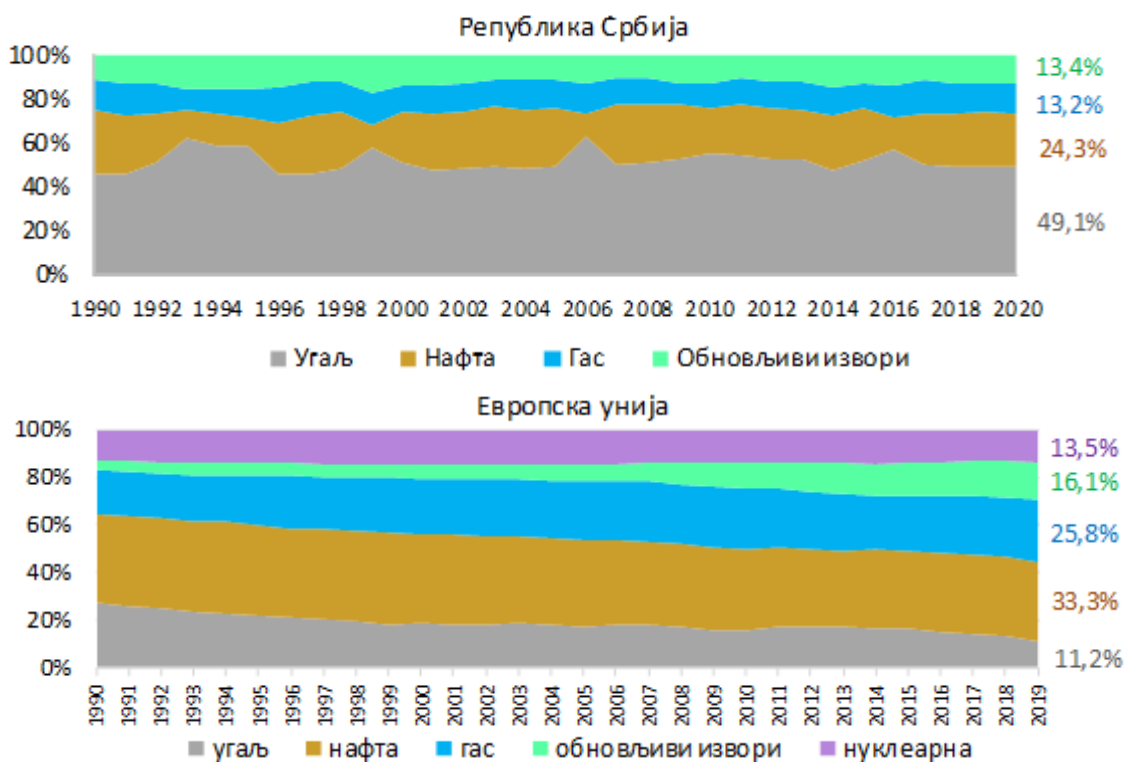
Слика 10. Потрошња примарне енергије по енергентима

Потрошњу примарне енергије у Републици Србији карактеришу видне осцилације које су последица промена интензитета економских активности. У 2020. години потрошња енергије износила је 14,87 Мтеп, а у односу на 2019. годину смањена је за 2,5% (Слика 10).

Слика 11. Потрошња примарне енергије по енергентима у ЕУ-28

У структури потрошње примарне енергије константно доминирају фосилна горива, као и 2020. године са учешћем од 86,6%. Потрошња угља и лигнита је износила 7,34 Мтеп, нафте 3,64 Мтеп, а потрошња природног гаса 1,98 Мтеп. Потрошња обновљивих извора енергије у 2020. години била је 2,01 Мтеп, са уделом у потрошњи примарне енергије од 13,4% (Слика 12).

Слика 12. Структура потрошње примарне енергије по енергентима у Републици Србији и ЕУ-28

Ради поређења, у Европској унији у периоду 2000-2019. године, потрошња примарне енергије је смањена за 3,6%, као последица смањења потрошње угља за 27,8%, нафте за 12,5% и нуклеарне енергије за 13,6%. Потрошња обновљивих извора енергије у порасту је за 37%, што

је подстакнуто националним и европским политикама за промоцију употребе обновљивих извора енергије, обавеза произвођача електричне енергије и обавеза коришћења обновљивих извора енергије у гориву за саобраћај (Слика 11).

У структури потрошње примарне енергије и у ЕУ-28 доминирају фосилна горива, која су 2019. године учествовала са 70,3%. Удео нуклеарне енергије износио је 13,5%, а обновљивих извора енергије 16,1% (Слика 12).

Напомена: Сви подаци за 2020. годину су процењени.

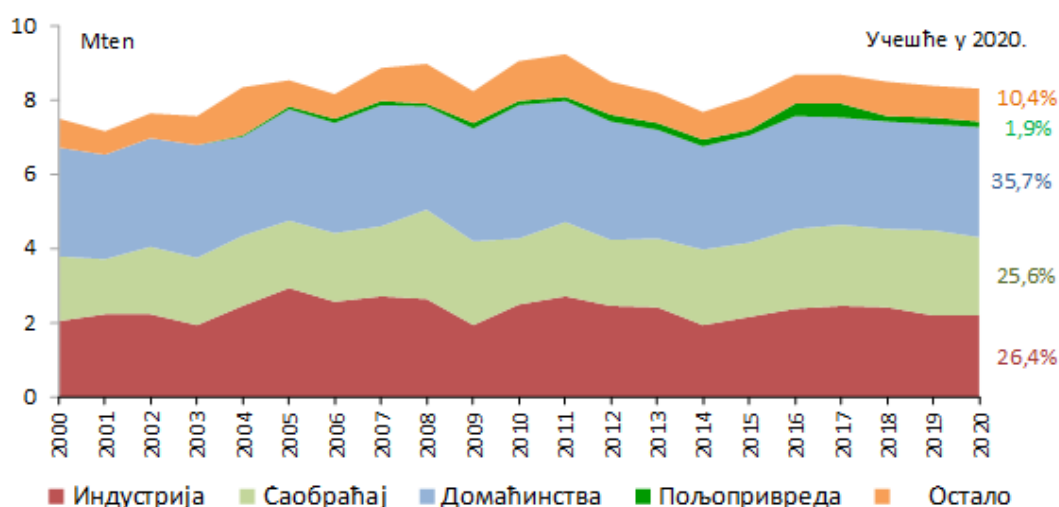
Извор података: Министарство рударства и енергетике; Енергетски биланс Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС”, бр. 156/20); сајт Еуростата, приступљено 26. априла 2021. године.

Укупна потрошња финалне енергије по секторима (ПФ)

Кључне поруке:

- потрошња финалне енергије 2020. године износила је 8,30 Mten, и незнатно смањена у односу на предходну годину;
- у структури потрошње највећи удео имају домаћинства 35,7%, затим индустрија 26,4% и саобраћај 25,6%, док је учешће пољопривреде 1,9% и осталих потрошача 10,4%.

Индикатор прати напредак постигнут у смањењу потрошње финалне енергије (у даљем тексту: ФЕ) различитих сектора (крајњих потрошача). Потрошња ФЕ у енергетске сврхе је збир потрошње ФЕ у свим секторима.

Слика 13. Потрошња финалне енергије по секторима у Републици Србији

Потрошња ФЕ у енергетске сврхе 2020. године износила је 8,30 Mten (милиона тона еквивалентне нафте). По секторима, највише енергије се трошило у сектору домаћинства 35,7%, затим индустрије 26,4% и саобраћаја 25,6%, док су пољопривреда и сектор јавне и комуналне делатности и остали потрошачи (у даљем тексту: ЈКДОП) учествовали са 1,9% и 10,4% (Слика 13).

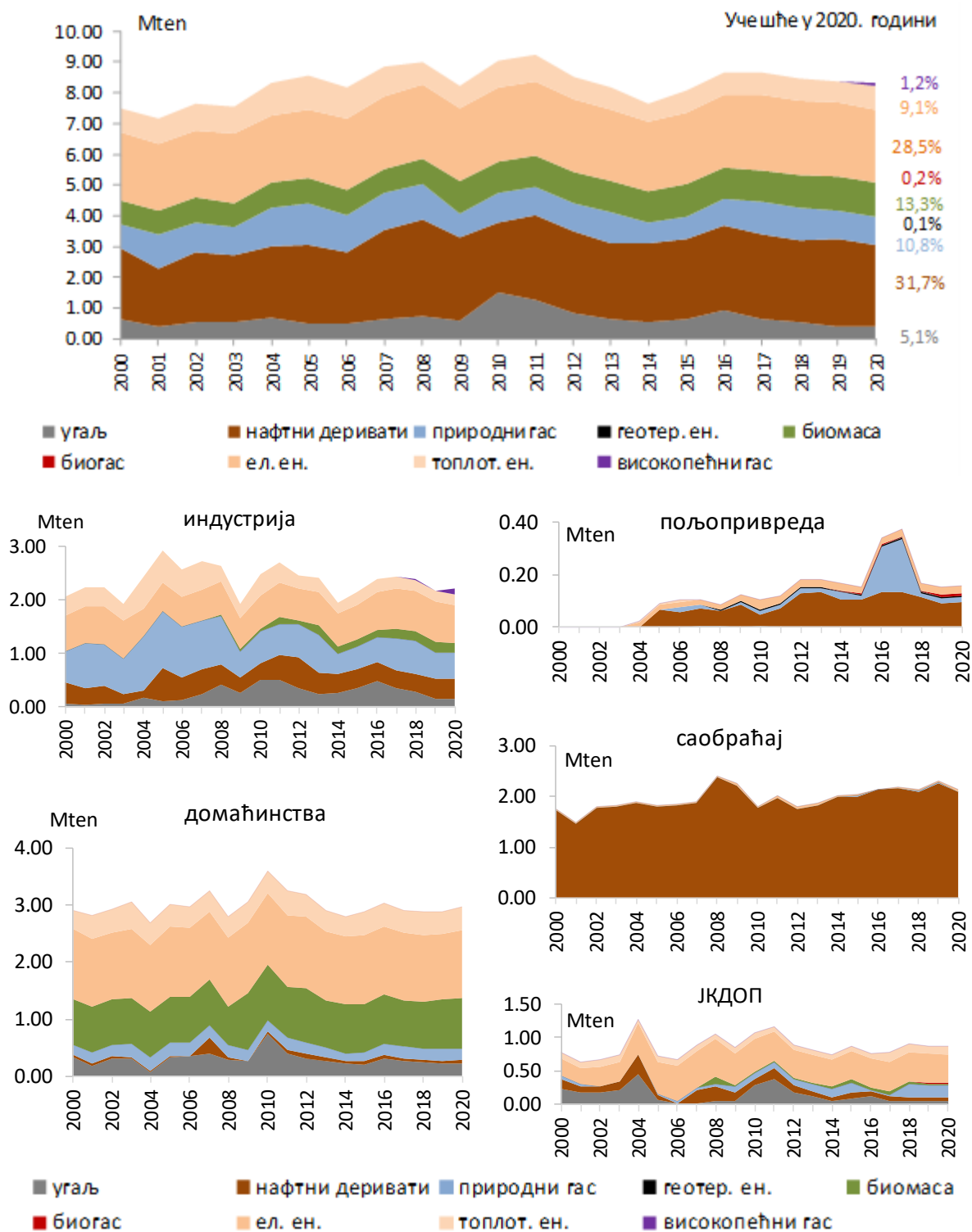
У односу на 2019. годину, потрошња ФЕ је незнатно смањена за 0,08 Mten, док је у односу на 2000. годину повећана за 0.82 Mten, што је приказано на сликама 13 и 14.

У посматраном периоду, у сектору индустрије су видне осцилације потрошње енергената, што је условљено променом интензитета индустријске производње. Саобраћај бележи пораст потрошње нафтних деривата, што је последица повећања броја возила и веће мобилности становништва. Код домаћинстава доминира потрошња електричне енергије и биомасе (огревно дрво). ЈКДОП карактерише значајна промена у структури енергената, односно смањена је потрошња угља и нафте, а у порасту је коришћење електричне енергије, а код пољопривреде доминира потрошња нафте (Слика 14).

Напомена: Сви подаци за 2020. годину су процењени.

Извор података: Министарство рударства и енергетике, Енергетски биланс Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС”, бр. 156/20).

Привредни потенцијали и активности од значаја за животну средину
Републике Србије 2020. године

Слика 14. Потрошња ФЕ по енергентима укупно и у секторима у Републици Србији

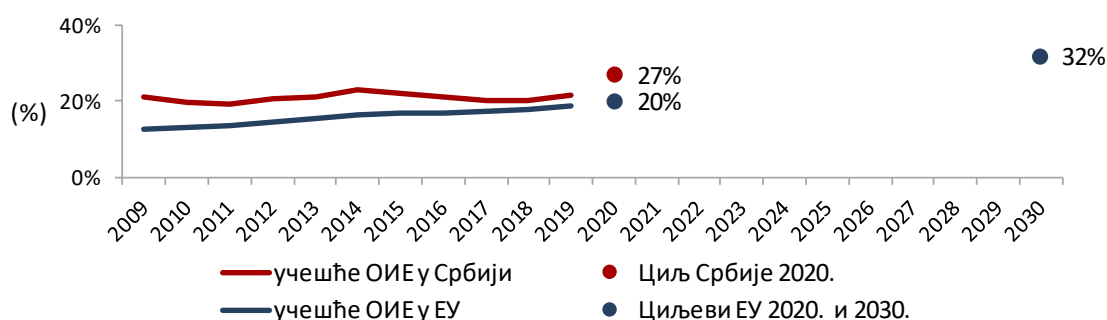
Учешће обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи енергије (Р)

Кључне поруке:

- Учешће обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи енергије 2019. године износило је 21,44%;
- Обновљива енергија је чинила 30,11% потрошње електричне енергије, 26,65% потрошње енергије за грејање и хлађење и 1,14% потрошње горива у саобраћају.

Према Директиви о промоцији коришћења обновљивих извора енергије - 2009/28/ЕЗ (Пропис ЕУ за који постоји обавеза имплементације у складу са Уговором о оснивању Енергетске заједнице, „Службени гласник РС” број 62/06)), удео обновљивих извора енергије (у даљем тексту: ОИЕ) у бруто финалној потрошњи енергије (у даљем тексту: БФПЕ) прати се кроз учешће ОИЕ у секторима потрошње енергије: сектору електричне енергије, сектору грејања и хлађења и сектору саобраћаја. БФПЕ је укупна финална енергија потрошена за енергетске сврхе крајњих потрошача, укључујући сопствену потрошњу електричне и топлотне енергије у сектору производње електричне и топлотне енергије и губитке у преносу и дистрибуцији електричне и топлотне енергије.

Обновљива енергија има више предности над фосилним горивима, укључујући смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште и загађивача у ваздуху, мањи негативни утицај на животну средину и здравље и смањену зависност од увоза енергије. Учешће обновљиве енергије у бруто потрошњи енергије један је од главних индикатора Стратегије Европа 2020.

Слика 15. Остварени резултати до 2019. године и циљеви за 2020. годину за Републику Србију и ЕУ-28

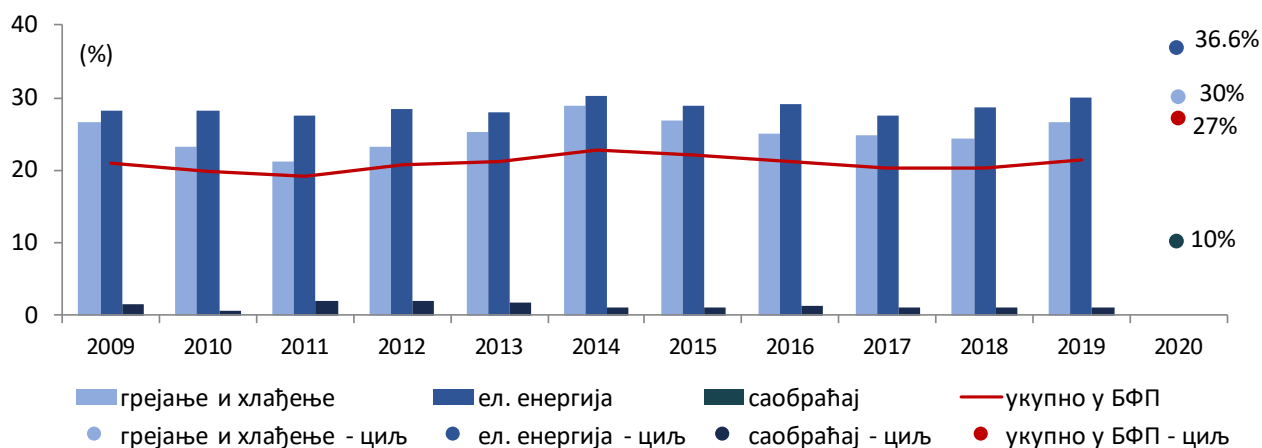
У складу са Директивом 2009/28/ЕЗ и Одлуком Министарског савета Енергетске заједнице из 2012. године (Д/2012/04/МС-ЕнЗ), одређен је веома захтеван обавезујући циљ за Републику Србију који износи 27% ОИЕ у бруто финалној потрошњи енергије 2020. године, а удео ОИЕ у сектору саобраћаја треба да буде 10%.

У Републици Србији се у оквиру система подстицајних мера повећања ОИЕ финансира изградња електрана које користе ОИЕ, тако да је до 2018. године било изграђено 226 електрана укупне снаге 114,8 MW, до 2019. године 248 електране укупне снаге 432,3 MW.

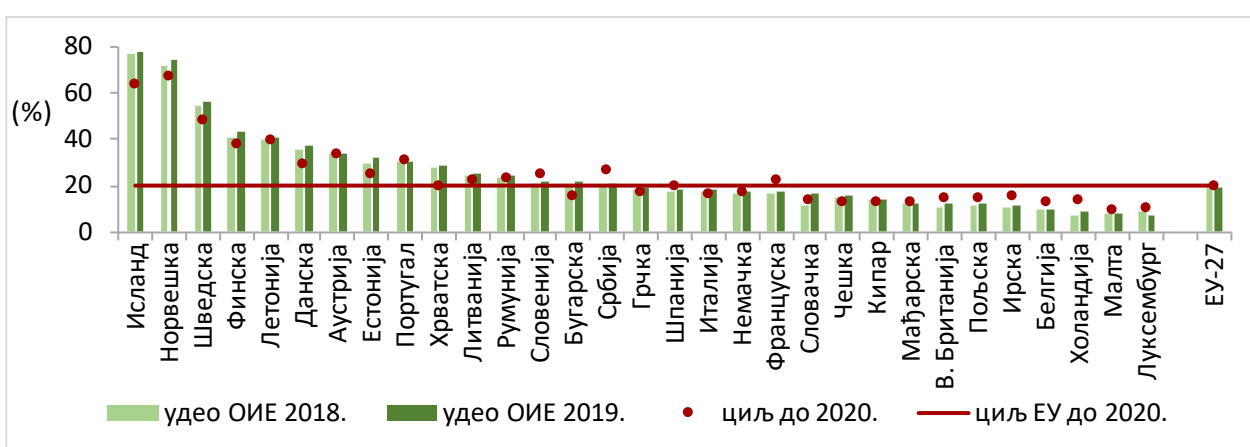
Према последњим подацима Еуростата, 2019. године је удео ОИЕ у БФПЕ Републике Србије износио 21,44%, удео за ЕУ-28 је износио 18,87% (Слика 15), али је напредак на националном нивоу био прилично неуједначен (Слика 17). Да би се постигао циљ од 32% за ЕУ до 2030. године, биће потребни значајни напори у појединим државама.

Гледано по секторима потрошње, у Републици Србији удео ОИЕ у потрошњи електричне енергије износио је 30,11%, у сектору грејања и хлађења 26,65%, док је у саобраћају ОИЕ учествовало са 1,14% (Слика 16).

Привредни потенцијали и активности од значаја за животну средину
Републике Србије 2020. године

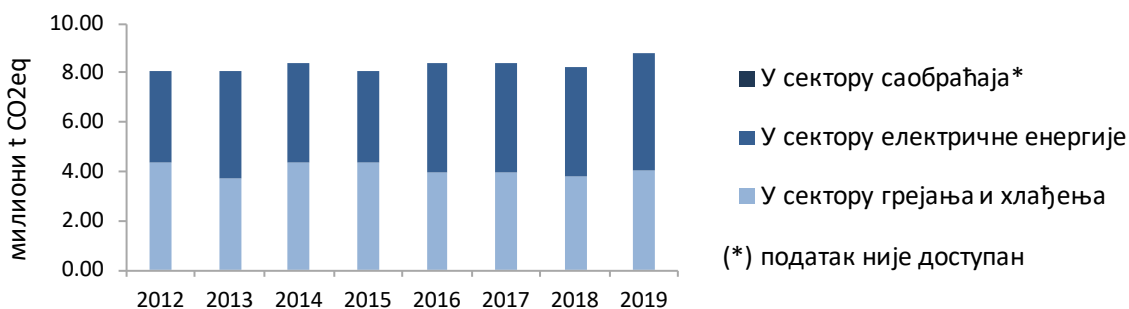

Слика 16. Удео ОИЕ у потрошњи енергије по секторима и циљеви за 2020. годину

Слика 17. Напредак према циљевима обновљивих извора енергије у европским државама

У складу са Директивом 2009/28/ЕЗ, рачунају се процењена смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште која се постижу захваљујући коришћењу енергије из обновљивих извора, што је за Републику Србију приказано на слици 18.

Слика 18. Процењена смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште коришћењем ОИЕ (милиона t CO₂eq)

Извор података: Министарство рударства и енергетике; сајт Министарство рударства и енергетике, приступљено 11. маја 2021. године; сајт Еуростата, приступљено 11. маја 2021. године; сајт Европске агенције за животну средину, приступљено 12. маја 2021. године

ПОЉОПРИВРЕДА

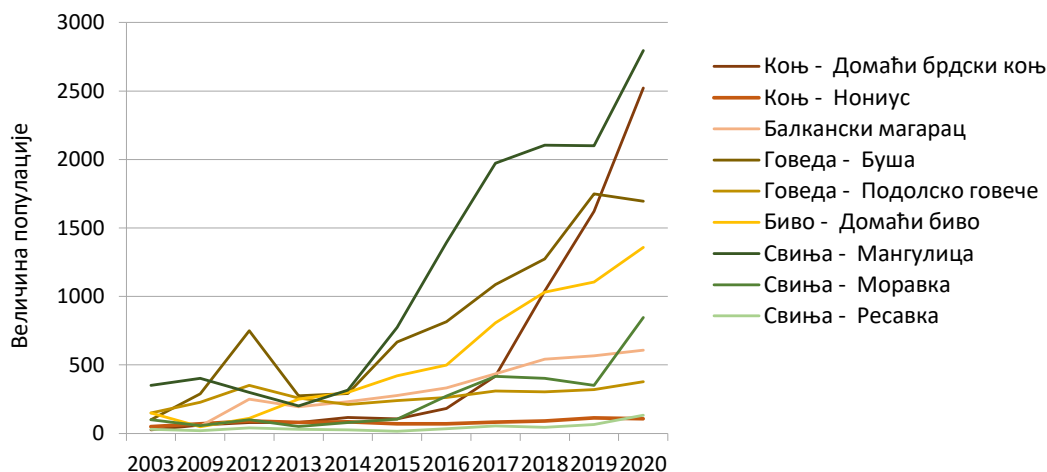
Вршачки виногради

Агробиодиверзитет (С)

Кључне поруке:

- тренд броја грла одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња у периоду 2003-2020. године показује пораст;
- са повећањем броја грла расте и број локација на којима се врши узгој аутохтоних раса и сојева домаћих животиња.

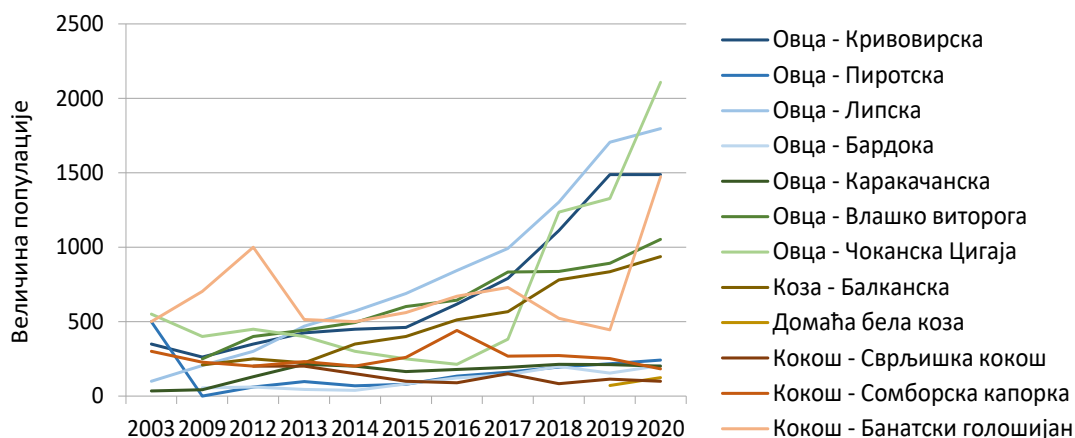
Индикатор приказује генетску разноврсност врста и бројност одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња.

Слика 19. Приказ броја грла одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња (2003-2020)

Аутохтоне расе домаћих животиња су веома значајне за очување агроекосистема (органско сточарство, очување пољопривредних подручја високе природне вредности, итд).

Анализа података за период 2003-2020. године показује повећање бројности популације највећег броја аутохтоних раса и сојева домаћих животиња, као и локација на којима се врши њихов узгој, што је директни резултат спровођења програма очувања животињских генетичких ресурса у Републици Србији (слике 19. и 20).

Слика 20. Приказ броја грла одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња (2003-2020)

Подстицаји обухватају подршку програму који се односи на одрживи рурални развој у циљу унапређења заштите животне средине и очувања аутохтоних раса домаћих животиња и програму мера за очување животињских генетичких ресурса. Животињски генетички ресурси на које се односе ови подстицаји су врсте и расе, односно сојеви: подолско говече, буша, домаћи биво, домаћи – брдски коњ, нониус, балкански магарац, мангулица (црни, бели и црвени сој), моравка, ресавка, праменка (пиротска, кривовирска, бардока, липска, шарпланинска, влашко витороба и каракачанска), чоканска цигаја, балканска коза, домаћа бела коза, живина – сомборска капорка, банатски голошијан, косовски певач и сврљишка кокош.

Извор података: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Подручја под органском пољопривредом (Р)

Кључне поруке:

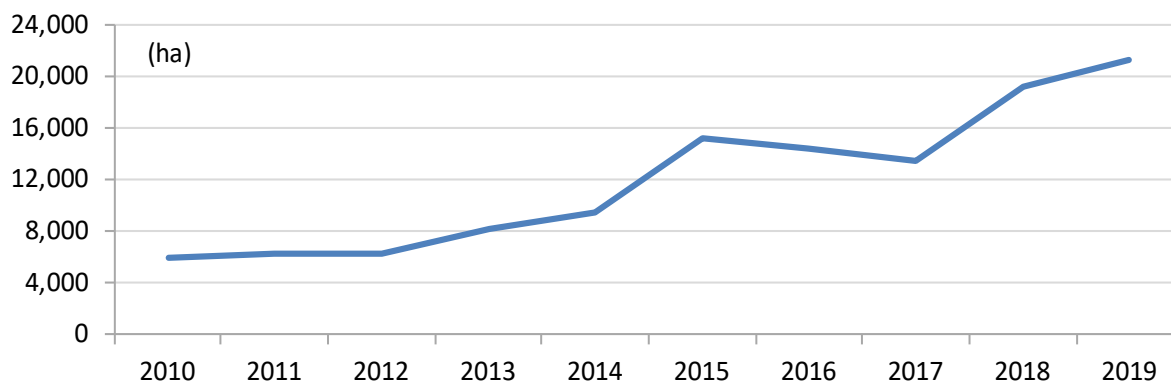
- удео површине под органском производњом у односу коришћено пољопривредно земљиште у 2019. години износи 0,61%;
- уочава се тренд раста површина под органском производњом;
- од укупне површине под органском производњом, најзаступљенија је производња органског воћа, затим житарица и индустријског биља.

Индикатор показује трендове ширења подручја под органском пољопривредом и њихов удео у укупној пољопривредној производњи.

Као реакција на све израженију еколошку деградацију, погоршање квалитета хране и све већег угрожавања здравља људске популације, развила се органска (алтернативна, еколошка, биолошка) пољопривреда. Она представља целовит систем ордживе пољопривреде који се базира на високом поштовању еколошких принципа путем рационалног коришћења природних ресурса, употребе обновљивих извора енергије, очувања природне разноликости и заштите животне средине. Према дефиницији FAO и WHO, органска пољопривреда представља систем управљања производњом који промовише оздрављење екосистема укључујући биодиверзитет, биолошке циклусе и наглашава коришћење метода које у највећој мери искључују употребу инпута ван фарме.

Органска производња у Републици Србији је све популарнија и економски значајнија, а захваљујући потенцијалима који се пре свега огледају у уситњеном поседу и земљишту које није загађено штетним материјама, овај вид пољопривреде може значајно допринети развоју руралних подручја, а тиме и пољопривреде уопште. Због тога је органска производња постављена као један од приоритета развоја пољопривреде и чини интегрални део Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године. Законом о органској производњи ("Сл. Гласник РС", бр. 30/2010 и 17/2019 - др. закон), детаљно је уређена производња пољопривредних производа добијених методама органске производње. Националне мере руралног развоја, према Уредби о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години, укључују подршку програмима који се односе и на подстицаје за очување и унапређење животне средине и природних ресурса, и који укључују и органску производњу.

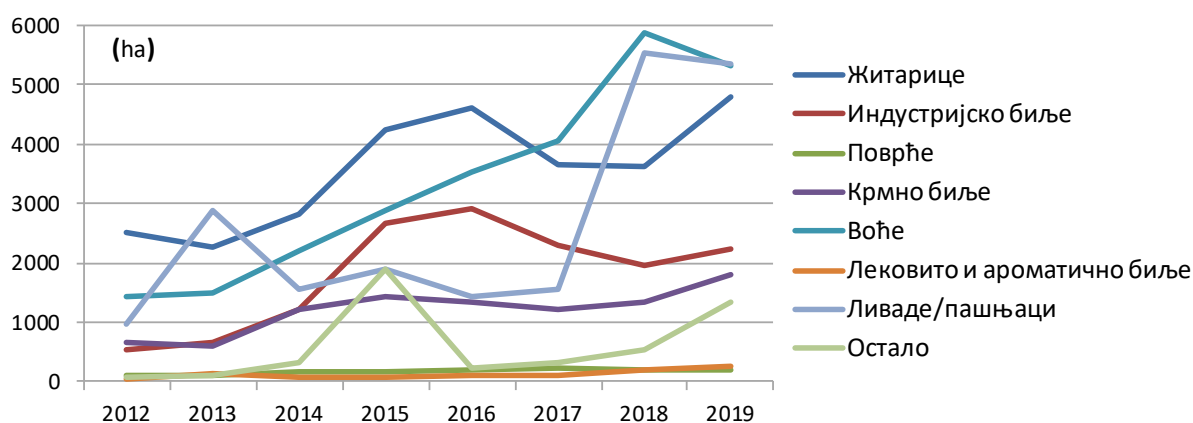
Према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, укупна површина на којој су примењиване методе органске производње у 2019. години износи 21.265 ха, што је за 10,44% више у односу на површину у 2018. години (Слика 21).

Слика 21. Површине на којима су примењиване методе органске пољопривреде у периоду од 2010-2019. године

Од тога, обрадива површина износила је 15.915 ха, укључујући и ливаде и пашњаке на површини од 5.350 ха. У последње две године (2018-2019. године) може се приметити и значајније повећање површина под ливадама и пашњацима због развоја органске сточарске производње.

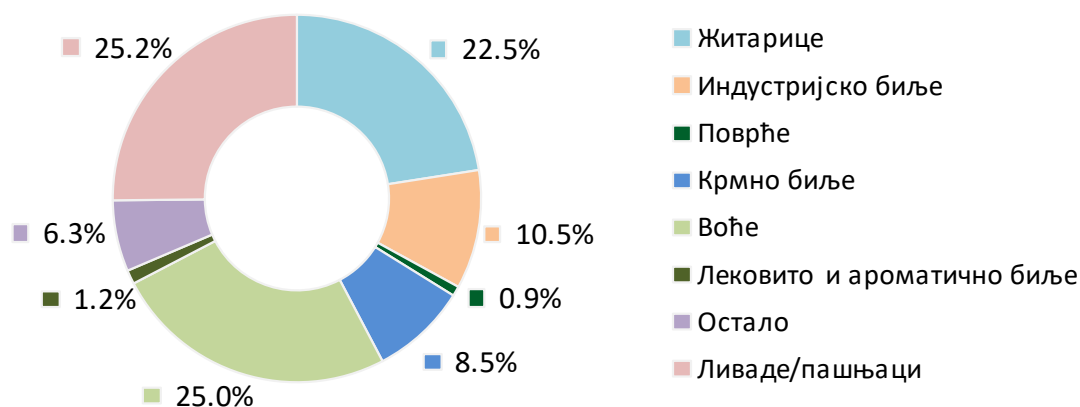
Од укупне површине под органском производњом у 2019. години, у периоду конверзије било је 7.539 ха, док су површине у органском статусу износиле 13.726 ха. Наведеним бројем хектара нису обухваћене површине коришћене за сакупљање органског дивљег јагодастог воћа, печурака и лековитог биља, с обзиром да у Републици Србији не постоји званична методологија на основу које се може добити податак о укупној површини на којој се одвија сакупљање органских дивљих биљних врста из природних станишта.

Слика 22. Органска производња по категоријама биљних култура у периоду 2012-2019. године

Посматрано регионално, органска производња најзаступљенија је у Региону Војводине са 39,8%, Региону Јужне и Источне Србије са 39,7%, затим следи Регион Шумадије и Западне Србије са 20,3% и Београдски регион са 0,2%.

Од укупне обрадиве површине 2019. године, воћарска производња је најзаступљенија са 33,45%, следи производња житарица са 30,08%, затим производња индустријског биља са 13,98% и крмног биља са 11,29%. Производња лековитог и ароматичног биља заступљена само са 1,63%, поврћа са 1,15%, док су површине под категоријом остало, које обухватају површине без усева, изолационе појасеве, парлог и друге разне културе биле заступљене са 8,4%.

Слика 23. Структура органске производње по категоријама биљних култура 2019. године

Повећање органске производње донело би Републици Србији оптимизацију коришћења природних ресурса, као и многе бенефите који се односе на развој руралних области и

повећање економског развоја. Површине на којима се примењују методе органске пољопривреде су у сталном порасту, али упркос великим бенефитима, као и националним мерама подстицаја и промоцији органске производње, укупне површине нису значајне и нису у складу са условима и могућностима које имамо.

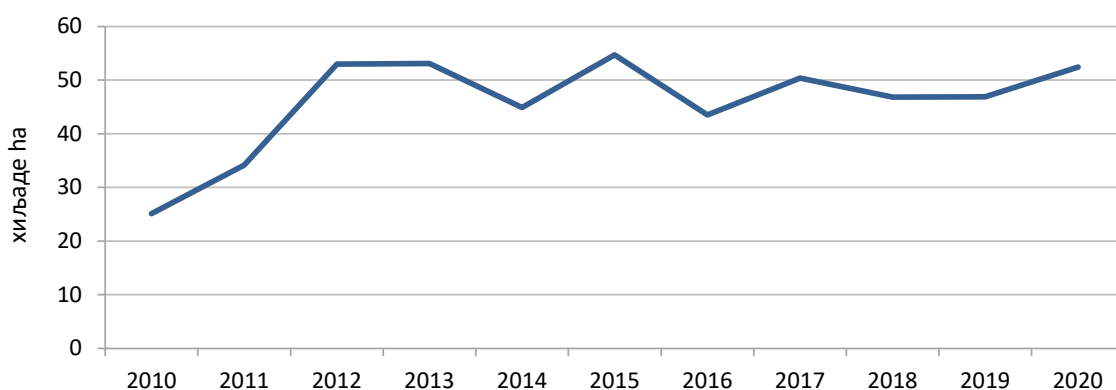
Извор података: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде-

Наводњавање пољопривредних површина (П)

Кључне поруке:

- у односу на укупно коришћену пољопривредну површину у 2020. години наводњавано је 1,5% површина;
- за наводњавање је у 2020. години укупно захваћено 69.113 хиљада м³ воде, што је за 2,1% више него у претходној години;
- највише воде црпело се из водотокова 93,2%, док су преостале количине захваћене из подземних вода, језера, акумулација и из водоводне мреже.

Индикатор прати трендове у укупној потрошњи воде за потребе наводњавања и површина које се наводњавају. Индикатор се израчунава на основу анализе података о потрошњи воде за наводњавање према начину наводњавања, пореклу воде за наводњавање, наводњаваној култури и података о годишњој количини потрошене воде на подручју Републике Србије, као и на основу анализе површина које се наводњавају.

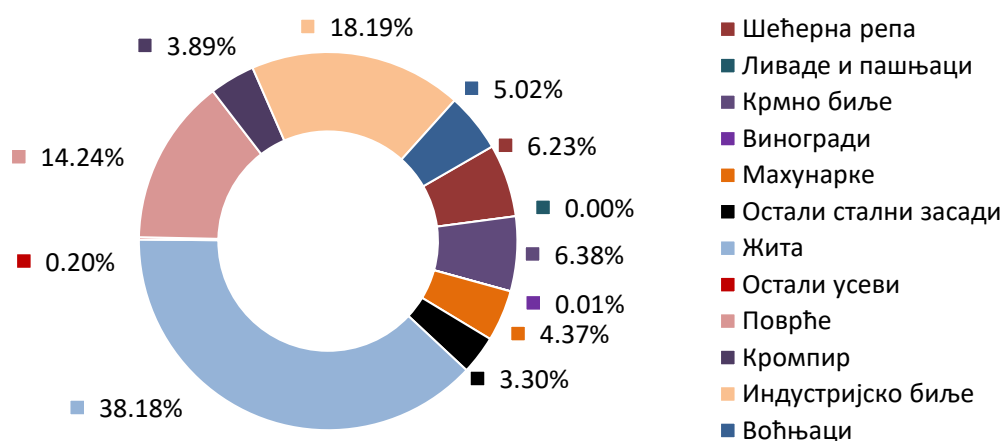
Слика 24. Тренд наводњавања пољопривредних површина у периоду 2010-2020. године

Током 2020. године у Републици Србији наводњавано је 52.441 ха пољопривредних површина, што је за 11,9% више него у претходној години (Слика 24). Оранице и баште (са 91,7%) имају највећи удео у укупно наводњаваним површинама, а потом следе воћњаци (са 5%) и остале пољопривредне површине (са уделом од 3,3%). Највише наводњаваних површина је у региону АП Војводине 82%.

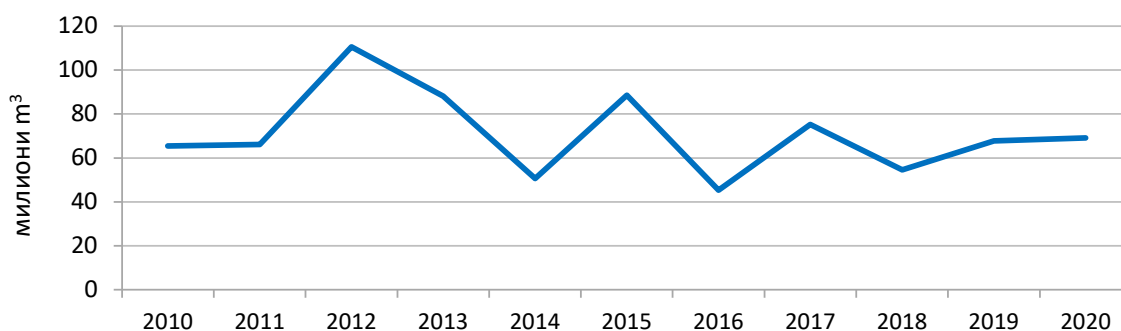
За наводњавање је у 2020. години укупно захваћено 69.113 хиљада м³ воде, што је за 2,1% више него у претходној години (Слика 26).

Најзаступљенији тип наводњавања био је орошавањем. Од укупне наводњаване површине орошавањем се наводњавало 92,5% површине, капањем 7,3% површине, а површински се наводњавало свега 0,2% површине.

Од укупно наводњаваних површина највише су се наводњавала жита (38,18%), а затим следи индустријско биље (18,19%) и поврће (14,24%) (Слика 25).

Слика 25. Структура наводњаваних површина под пољопривредним усевима и сталним засадама 2020. године

Слика 26. Захваћене воде за наводњавање пољопривредних површина

Истраживањем о наводњавању обухваћени су пословни субјекти и земљорадничке задруге које се баве пољопривредном производњом и услугама у пољопривреди и/или управљају системима за наводњавање

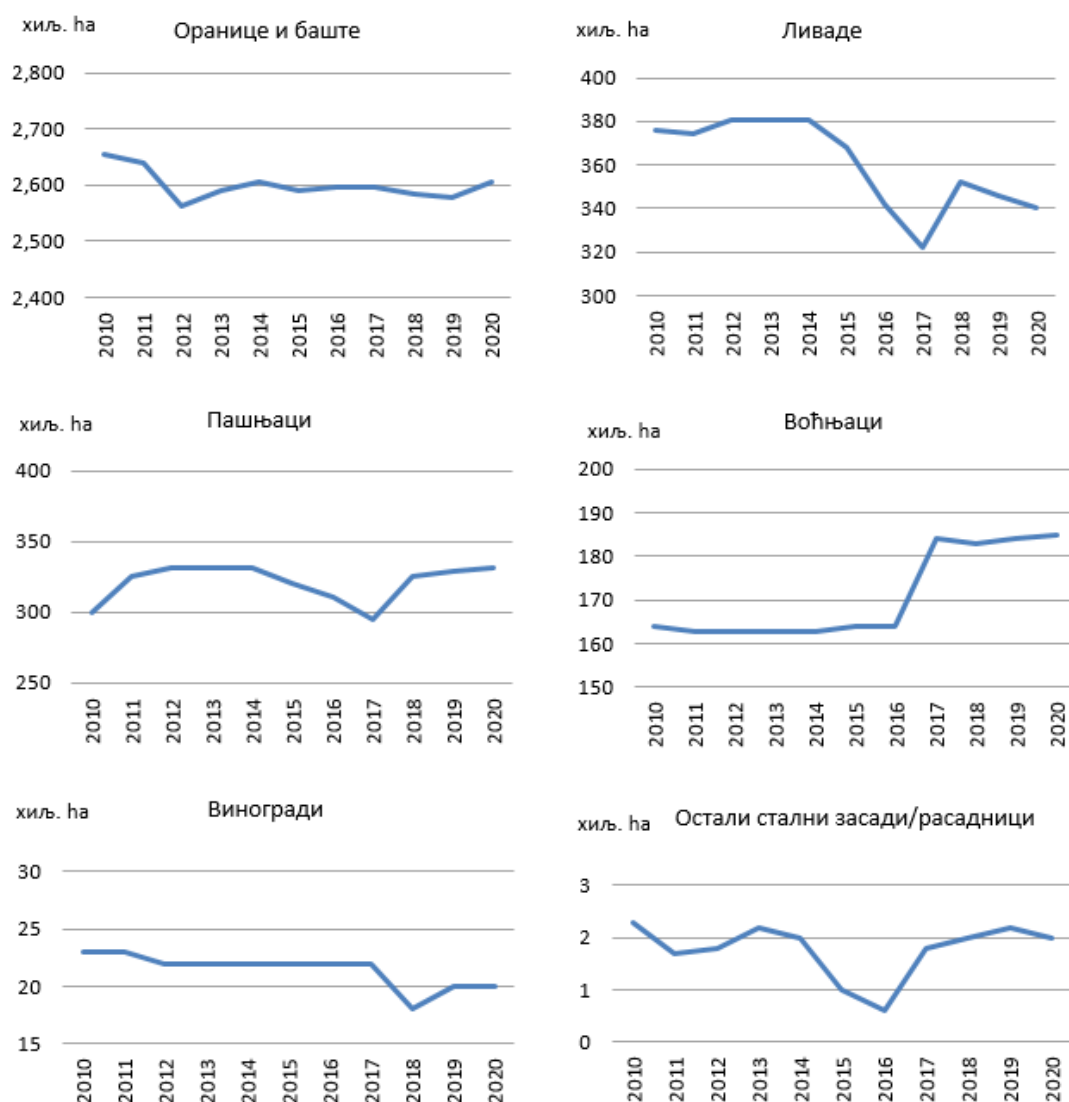
Извор података: Републички завод за статистику

Коришћење земљишта у пољопривреди (П)

Кључне поруке:

- у 2019. години од коришћеног пољопривредног земљишта највећу површину заузимају оранице и баште са 74,32%;
- у категорији ораница и башта највеће површине заузимају жита 66,83% и индустријско биље са 18,88%.

Индикатор приказује трендове коришћења пољопривредног земљишта.

Слика 27. Тренд коришћења пољопривредног земљишта у периоду 2010 - 2020. године

Према подацима Републичког завода за статистику за 2020. годину, коришћено пољопривредно земљиште у Републици Србији обухвата 3.504.290 ха, што представља 45,16% територије земље.

Праћење структуре коришћеног пољопривредног земљишта у 2020. години показује да највећи удео имају оранице и баште са 2.604.295 ха. Ливаде и пашњаци заузимају укупно 671.774 ха, односно 19,17%, воћњаци заузимају 185.418 ха што износи 5,29%, виногради заузимају 19.840 ха односно 0,57%, остали стални засади и расадници заузимају 2.245 ха, док окућнице заузимају

20.718 ha. У односу на 2019. годину долази до повећања површина под ораницама и баштама, пашњацима и воћњацима (Слика 27).

Праћење структуре ораничних површина показује да највећи удео имају жита са 1.740.456 ha, односно 66,83% и индустријско биље са 491.776 ha односно 18,88%.

Извор података: Републички завод за статистику.

ШУМАРСТВО

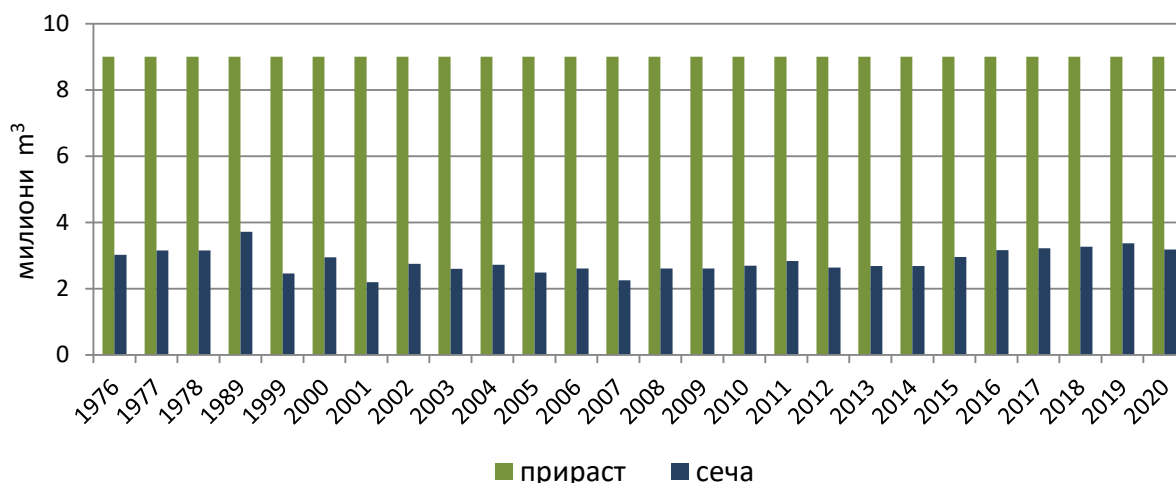
Планина Козјак

Прираст и сеча шума (С-П)

Кључне поруке:

- Годишња сеча (3,18 милиона m^3) износи око 35% годишњег запреминског прираста (око 9 милиона m^3).

Индикатор мери одрживост производње дрвета као потенцијала за будућу доступност дрвета и сече дрвета у шумама.

Слика 28: Прираст и сеча у шумама у Републици Србији

Прираст

Запремина дрвне масе у шумама Републике Србије износи око 363 милиона m^3 , што је око 161 m^3/ha . У лишћарским шумама запремина је око 159 m^3/ha , док је у четинарским шумама запремина око 189 m^3/ha . Годишњи запремински прираст је око 9 милиона m^3 , што је око 4 m^3/ha . У лишћарским шумама око 3,7 m^3/ha , док је у четинарским шумама запремински прираст око 7,5 m^3/ha . У зависности од продуктивности врсте, старосне структуре и мешовитости врста, као и структуре власништва, годишњи прираст је веома различит.

Сеча

Најзначајнији индикатор шумарства као привредног сектора, али истовремено и индикатор антропогеног притиска је сеча шума. У току 2020. године у шумама Републике Србије посечено је око 3.80.227 m^3 дрвета. У односу на 2019. годину сеча је смањена за око 6%, док је у односу на 2007. годину када је забележена најмања сеча, повећана за око 40% (Слика 28).

Треба напоменути да се, према подацима FAO/TCP/YUG/3201 пројекта из 2011. године, као и UNECE извештаја, наводи да је укупан износ посечене дрвне запремине у Републици Србији у 2012. години 6,099 милиона m^3 (укључивши и сечу ван шуме у износу од 1,441 милиона m^3).

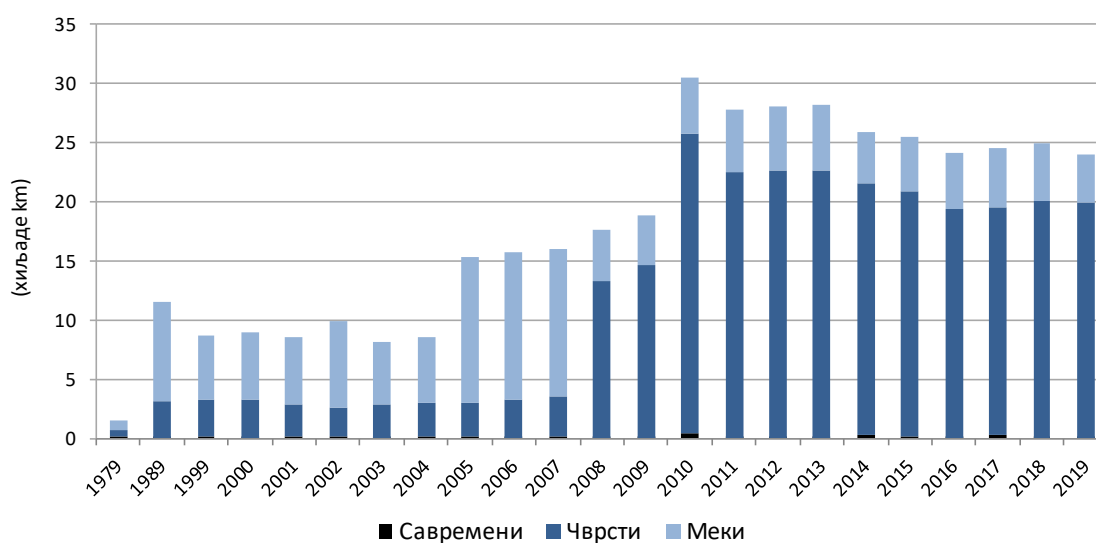
Извор података: Републички завод за статистику.

Шумски путеви (О)

Кључне поруке:

- Током 2019. године дошло је до благог смањења дужине шумских путева;
- Дужина савремених путева смањена је око четири пута у односу на 2017. годину, али је повећана дужина чврстих путева

Дужина и структура шумских путева је један од значајних индикатора стања експлоатације шума, јер указује на начин коришћења и управљања шумама. Што је већа дужина шумских путева, то је већа и одрживост експлоатације шума, базирана на планском разређивању и рашчишћавању.

Слика 29: Шумски путеви

Током 2019. године дошло је до благог смањења дужине шумских путева за око 900 km.

Иако је током 2017. године дужина савремених путева повећана за око 200 km, током 2018. и 2019. године дужина ових путева смањена је за око 200 km. У истом периоду дужина чврстих путева повећана је за око 700 km. Дужина меких шумских путева смањена је за око 500 km.

Перманентно смањивање дужине шумских путева указује на смањивање експлоатације шума „по дубини”, што може негативно да утиче на укупну површину под шумом, јер се углавном експлоатишу ободна подручја.

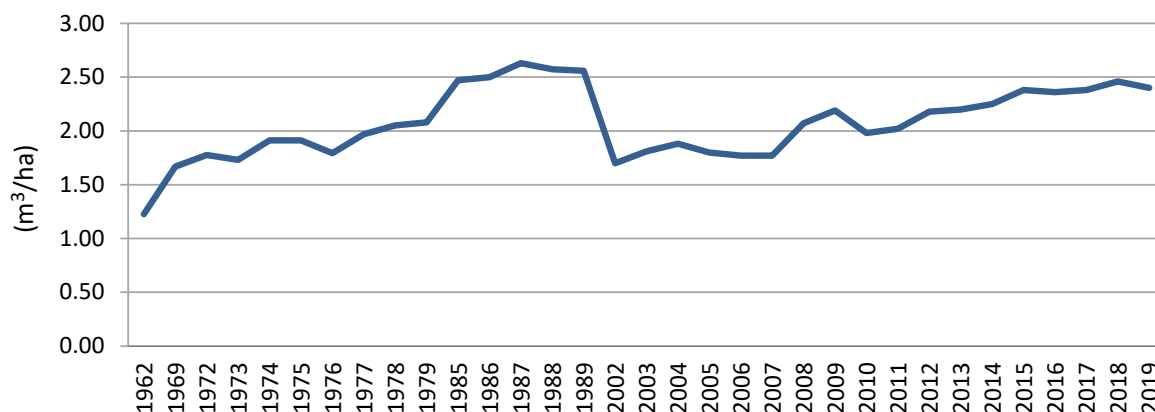
Извор података: Републички завод за статистику.

Структура производње из државних шума (ПФ)

Кључне поруке:

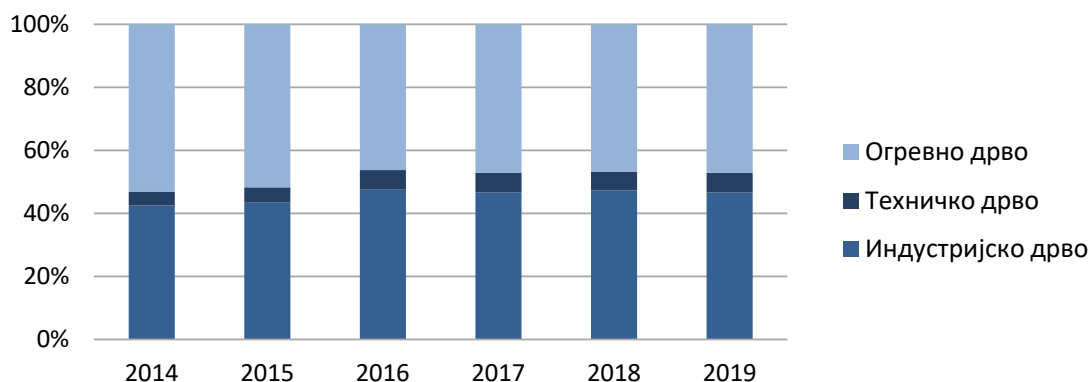
- Током последње декаде дошло до повећања производње сортимената из државних шума за око 40%;
- Половина дрвета произведеног у државним шумама је огревно дрво.

Индикатор представља количину и структуру произведених шумских сортимената из државних шума.

Слика 30. Шумски сортимени произведени у државним шумама

Уочава се да је током последње декаде дошло до повећања производње сортимената из државних шума и то за око 40% у односу на 2007. годину са 2 м³/ха на 2,46 м³/ха шуме. Током 2019. дошло је до благог смањења производње на 2,4 м³/ха (Слика 30).

Слика 31. Структура шумских сортимената из државних шума

Однос огревног и индустријског дрвета на глобалном нивоу износио је 51,2:48,8, док је у Европи тај однос 17,8:82,2. У Републици Србији је однос огревног и индустријског дрвета у 51 : 49, са трендом смањења учешћа индустријског дрвета у односу на огревно дрво у 2019 (Слика 31).

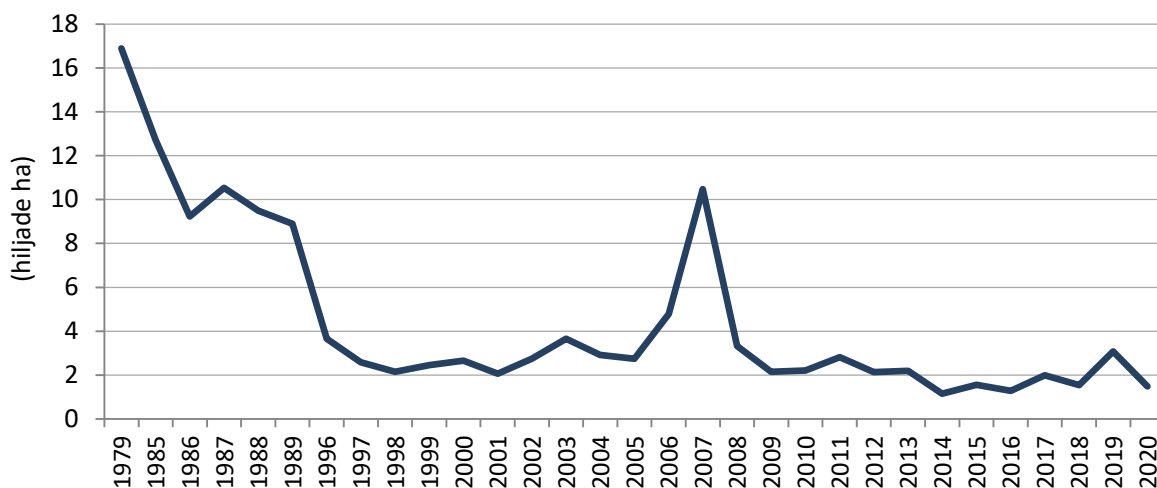
Извор података: Републички завод за статистику.

Пошумљавање (О)

Кључне поруке:

- Током 2020. године у Републици Србији је пошумљено око 1.481 ха шумског земљишта.

Индикатор представља површину пошумљеног шумског земљишта.

Слика 32: Пошумљавање у Републици Србији

Природна регенерација шума учествује у очувању генетичког диверзитета и побољшава природну структуру и еколошку динамику врста. Мада треба узети у обзир и то да природна регенерација не задовољава увек квалитет управљања и постизање економских циљева.

Током 2020. године у Републици Србији је пошумљено око 1.481 ха шумског земљишта, што је за око 50% мање него у претходној години. Пошумљено је 538 ха четинара и 943 ха лишћара, највише у региону Шумадије и Западне Србије и региону Војводине. Истовремено, засађено је и 1.455 ха плантажа и заштитних појасева, највише у региону Војводине. Важно је нагласити да је овај интензитет пошумљавања значајно мањи него 2007. године и периода осамдесетих година прошлог века, када је годишње пошумљавано око 10.000 ха (Слика 32).

Извор података: Републички завод за статистику.

ТУРИЗАМ

Копоник

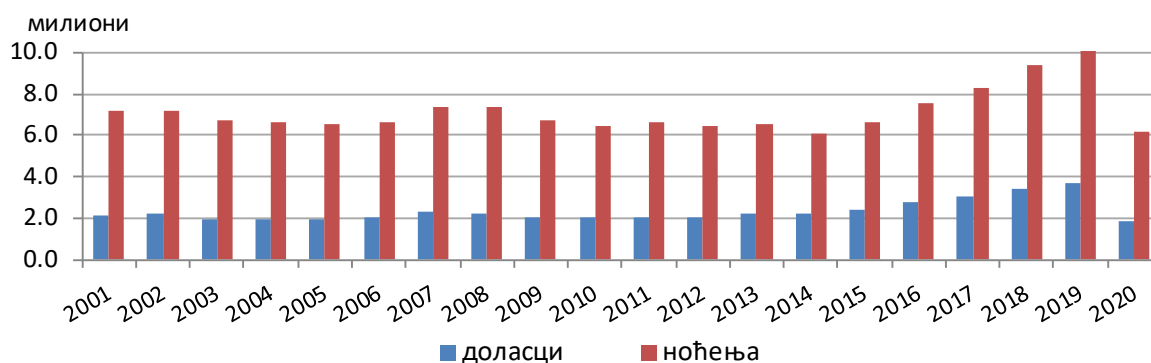
Укупни туристички промет (П)

Кључне поруке:

- Туристичка делатност не угрожава у већој мери квалитет животне средине Републике Србије

Овим индикатором (број долазака и број ноћења, као и однос броја ноћења туриста и броја лежајева) прати се туристички промет у Републици Србији, а тиме и потенцијални притисци на животну средину

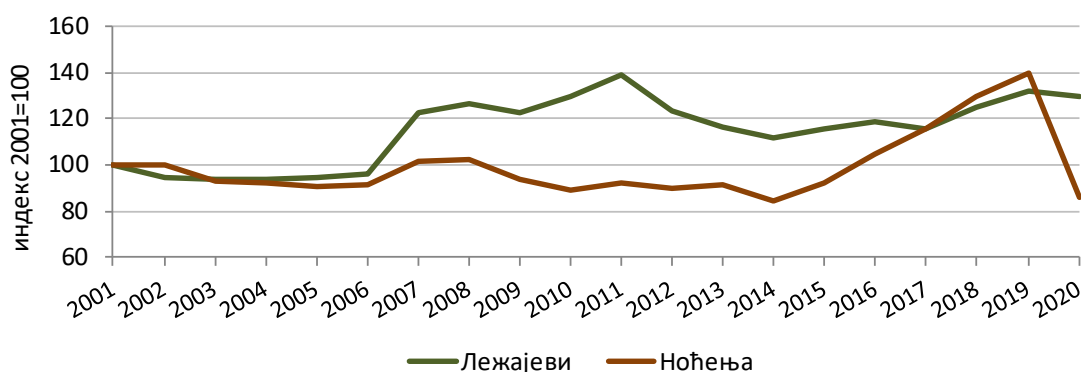
Доласци подразумевају број туриста који бораве у смештајном објекту, а у ноћења спада број ноћења које остваре туристи у смештајном објекту у току календарске године.

Слика 33. Доласци и ноћења туриста у периоду 2001-2020. године

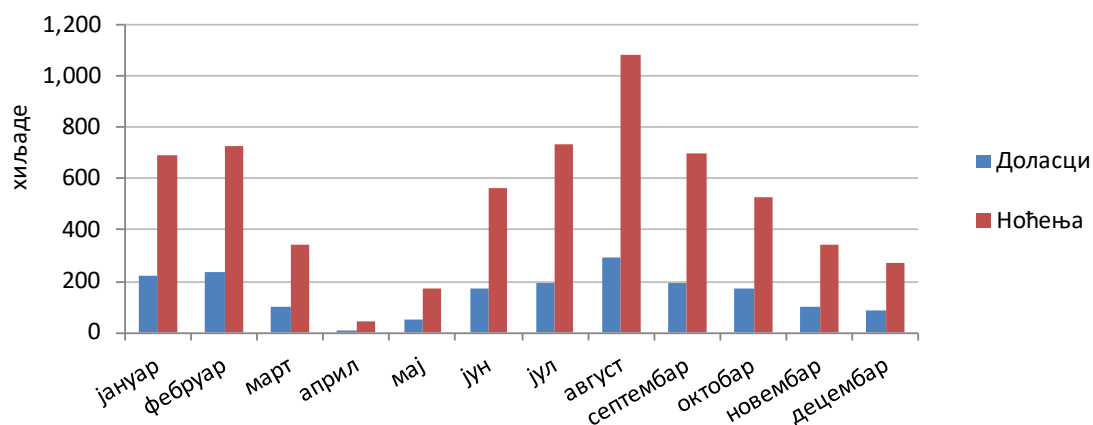
Иако Република Србија није дестинација „масовног туризма“, од средине 2014. године до 2019. године туристичка активност бележила је стабилан пораст. Међутим, ово позитивно кретање није настављено у 2020. години, када, као последица пандемије изазване корона вирусом, долази до забране летова, отказивања резервација смештаја и општег пада делатности туристичког сектора.

У 2020. години укупан број долазака туриста износио 1.820.021 (пад од 51% у односу на 2019. годину), а остварено је 6.201.290 ноћења туриста (пад од 38% у односу на предходну годину). (Слика 33).

Слика 34. Број расположивих лежајева и број ноћења, 2001-2020. (индекс 2001=100)

Однос броја расположивих лежајева и ноћења представља туристичку стопу заузетости лежајева. Према подацима Републичког завода за статистику, број лежаја је смањен за 1,5% у односу на 2019. годину, што указује да је притисак грађевинских и инфраструктурних објеката на животну средину незнатно смањен у 2020. години (Слика 34).

Слика 35. Временска динамика (по месецима) долазака и ноћења туриста у 2020. години

Месечна анализа укупног броја долазака и укупног броја ноћења указује да је у летњим месецима највећи промет, што значи да је у том периоду највећи притисак на животну средину (Слика 35).

Извор података: Министарство трговине, туризма и телекомуникација; Републички завод за статистику.

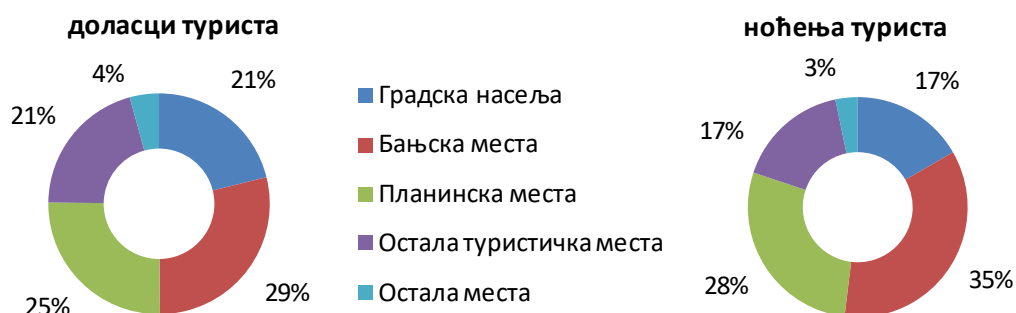
Туристички промет према врстама туристичких места (П)

Кључне поруке:

- Уводи се валоризација заштићених подручја у сегменту туристичке активности.

Индикатор приказује доласке и ноћења туриста кроз временски и просторни распоред, према врстама туристичких места у Републици Србији, у циљу праћења потенцијалних притисака на животну средину.

Према утврђеним критеријумима, места се разврставају у пет категорија: административни центри, бањска места, планинска места, остала туристичка места и остала места.

Слика 36. Учешће броја долазака и ноћења туриста у туристичким местима у 2020. години

Мерено бројем долазака, туристи су били најбројнији у бањским местима са 522.947 долазака и планинским местима са 460.892 долазака. Изражено бројем ноћења туриста у 2020. години доминирају бањска места са 2,18 милиона остварених ноћења, што представља 35% укупног броја туристичких ноћења у Републици Србији што је приказано на слици 36.

Посебну атракцију представљају заштићена природна подручја као добра од великог значаја за развој туризма. Имајући у виду да се негативни утицаји туризма на животну средину рефлектују, пре свега, на природне ресурсе и биодиверзитет, одрживо управљање заштићеним природним подручјима представља битан услов повећања туристичког промета. У том контексту, Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 98/16), предвиђена је туристичка валоризација оваквих подручја, имајући у виду све потенцијално позитивне и негативне ефекте које развој туризма може да има на њих.

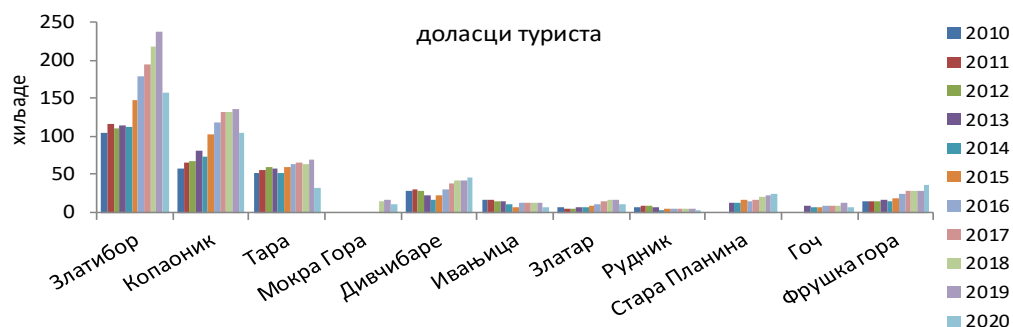
Извор података: Министарство трговине, туризма и телекомуникација; Републички завод за статистику.

Интезитет туризма у планинама (П)

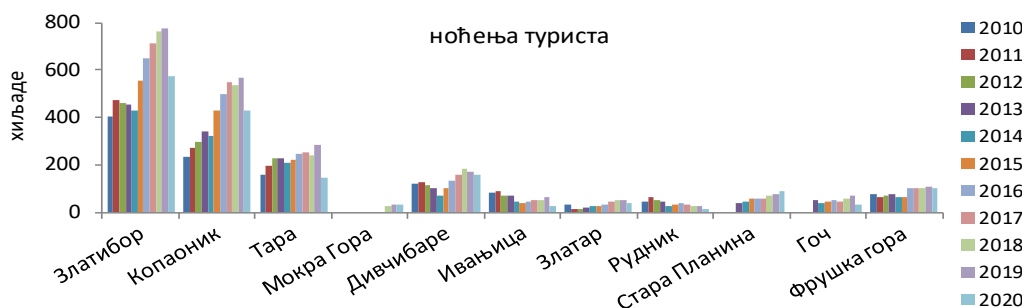
Кључне поруке:

- Најатрактивније туристичке дестинације су Златибор и Копаоник, а следе Тара и Дивчибаре.

Индикатор приказује доласке и ноћења туриста у туристичким местима на планинама, у циљу праћења притисака на природне ресурсе и биодиверзитет.

Слика 37. Доласци туриста у планинским местима у периоду 2010-2019. године

Слика 38. Ноћења туриста у планинским местима за 2019. годину по месецима

У планинским центрима 2020. године регистровано је укупно 460.892 долазака, што представља пад од 27,8% у односу на 2019. годину, а укупан број ноћења туриста износио је 1.747.172 ноћења, и опао је у односу предходну годину за 24,1%. Просечна дужина боравка је 3,79 дана.

Најпосећеније планине су биле Златибор(Парк природе) са око 575 хиљада ноћења и Копаоник (Национални парк) са око 432 хиљаде ноћења. Туристи су се најдуже задржавали на Руднику (6,78 дана).

У посматраном периоду мање су посећиване остале планине које су обухваћене различитим видовима заштите природе, као што су Фрушка гора (Национални парк), Гоч (Специјални резерват природе), Стара Планина и Мокра Гора које су паркови природе.

Извор података: Министарство трговине, туризма и телекомуникација; Републички завод за статистику.

Слика 39. Планине обухваћене различитим видовима заштите природе

ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Прогрес у увођењу циркуларне економије (P)

Кључне поруке:

- У 2020. години објављена је „Мапа пута за циркуларну економију у Србији“.

Прелаз на циркуларну економију је сложен, свеобухватан и, пре свега, дугорочан, системски процес. То је начин да се друштва одвоје од неодрживих линеарних економија, које резултирају исцрпљивањем ограничених ресурса.

Иако недостаје општеприхваћена дефиниција циркуларне економије, може се рећи да је циркуларна економија - економија у којој се вредност производа, материјала и ресурса одржава у економији што је дуже могуће, а стварање отпада се минимизира. Модел циркуларне економије је осмишљен тако да се употреба природних ресурса и енергије смањи на најмању меру, да се смањују настајање отпада, загађење и остали негативни утицаји на животну средину (Слика 40).

1. PRINCIP

Очување и побољшање природног капитала кроз бројну контролу коначних јединки залиха и балансирање токова обновљивих извора. Решавање кроз полуге: регенерације, виртуализације, промена.

Обновљиви Коначни материјали

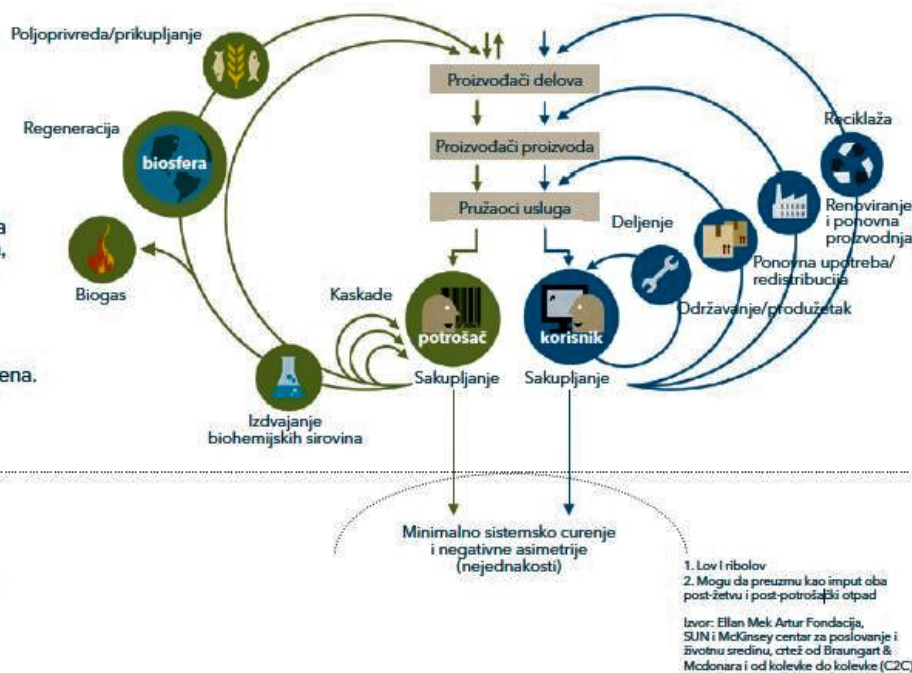
Регенеративни Замениви материјали Виртуализација Вратити назад

Управљање обновљивим токовима

Управљање акцијама

2. PRINCIP

Оптимизовање коришћења ресурса на основу циркуларног производа, компоната и материјала који се стално користе у техничком и биолошким циклусима на највишем услужном програму. Решавање кроз полуге: регенерације, виртуализације, промена.

3. PRINCIP

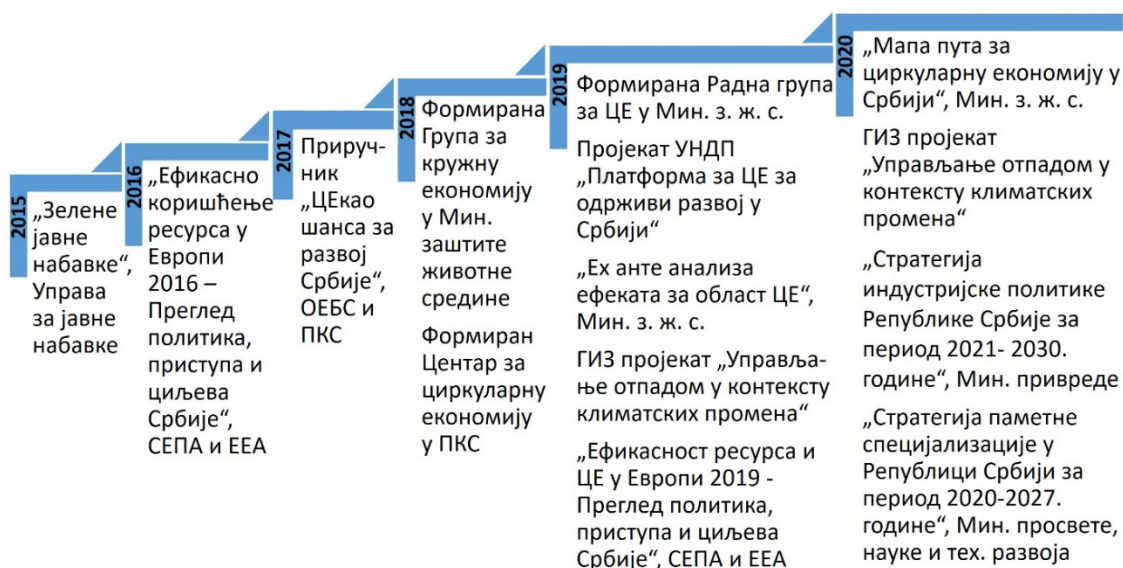
Побољшање ефикасности система откривањем и дизајнирањем негативних спољашњих аспеката. Сва решења кроз полуге.

Слика 40. Приказ континуираног протока техничких и биолошких материјала кроз "круг вредности", слика Елен МекАртур фондације (Ellen MacArthur Foundation.)

Глобални трендови се крећу ка томе да циркуларна економија замени дубоко утемељену линеарну економију и управљање отпадом. Циркуларна економија подразумева и заштиту људских права кроз одрживи развој, глобалну сигурност природних ресурса, борбу са климатским променама, енергетску сигурност, обезбеђивање довољних количина хране, смањивање неједнакости, транспарентније јавне финансије и социјалну сигурност грађана, очување здравља и чистије окружење и права будућих генерација на ресурсе.

Кроз пројекат који је спроводио UNDP „Платформа за циркуларну економију за одрживи развој у Србији”, у мају 2020. године завршена је „Мапа пута за циркуларну економију у Србији”, по угледу на државе ЕУ које су донеле овакву врсту документа. Мапа пута је преведена на енглески језик и постављена на сајт Европске платформе за циркуларну економију. Овај документ има за циљ да покрене дијалог између свих актера у процесу транзиције са линеарне на циркуларну економију, да подстакне индустријски сектор на примену циркуларних бизнис модела и иновативних решења, као и да покрене друштво на системске промене у размишљању, култури и односу према ресурсима. Република Србија је прва земља у региону која има овакву врсту документа.

Стратешки документи усвојени 2020. године, а који обухватају циркуларну економију и ефикасно коришћење ресурса су Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Службени гласник РС”, број 35/20) и Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године („Службени гласник РС”, број 21/20), што је приказано на слици 41.

Слика 41. Прогрес у увођењу циркуларне економије у Републици Србији

Извор података: Министарство заштите животне средине и Дигитална платформа за циркуларну економију.

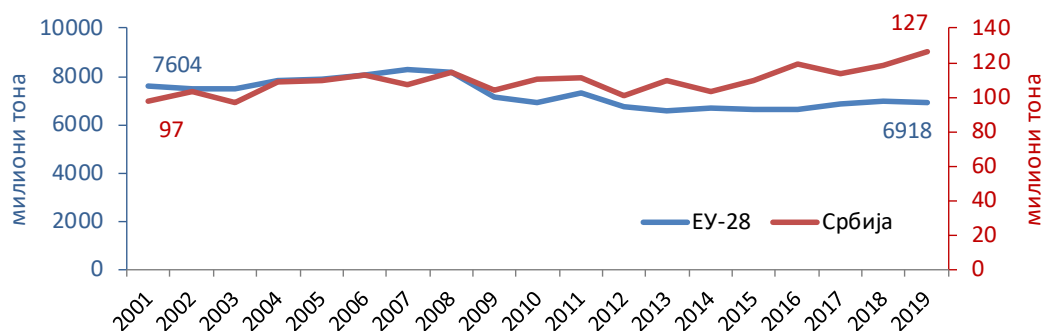
Потрошња домаћих материјалних ресурса (С)

Кључне поруке:

- потрошња домаћих ресурса има тренд благог пораста и 2019. године износила је 126,63 милиона тона;
- У потрошњи ресурса константно доминирају фосилна горива која су 2019. године учествовала у потрошњи са 30%.

Природни ресурси подупиру економски и друштвени развој, али прекомерна потрошња ових ресурса резултирала је деградацијом животне средине и економским губицима. Домаћа потрошња материјала је један од основних индикатора одрживе производње и потрошње, односно потрошње природних ресурса. Индикатор приказује тренд потрошње материјалних ресурса укупно, као и потрошњу по становнику.

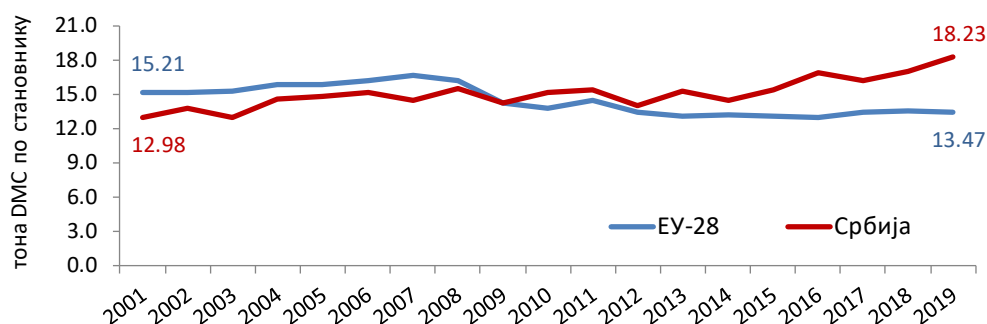
Домаћа потрошња материјала (од енгл. Domestic material consumption – у даљем тексту: DMC), означава укупну количину ресурса (сировина) екстракованих и употребљених у националној економији, увећану за бруто увоз.

Слика 42. Укупна потрошња материјала у Републици Србији и ЕУ

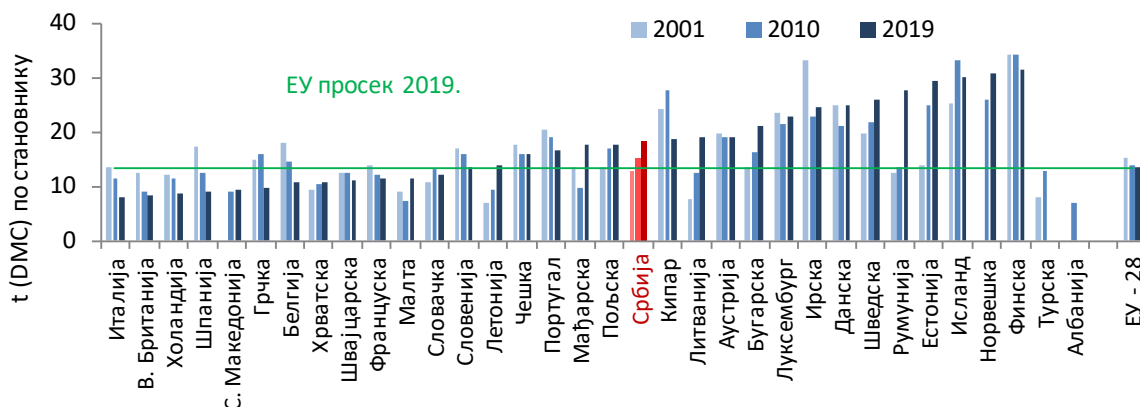
Према последњим подацима Републичког завода за статистику, домаћа потрошња материјалних ресурса у Републици Србији у 2019. години износила је 126,63 милиона t, што је за 6,5% више него у 2018. години, а 30% више у односу на 2001. годину. Такав тренд има негативно значење, јер се повећава годишња потрошња ресурса. У истом периоду у Европској унији забележено је смањење за 10% (Слика 42).

Домаћа потрошња материјала по становнику у Републици Србији је повећана са 12,98 t у 2001. години на 18,23 t у 2019. години, односно за 40% (Слика 43), док је у истом периоду у ЕУ опала за 15%. Ради поређења, просечна домаћа потрошња материјала по становнику у ЕУ 2019. године је износила 13,47 t (Слика 44).

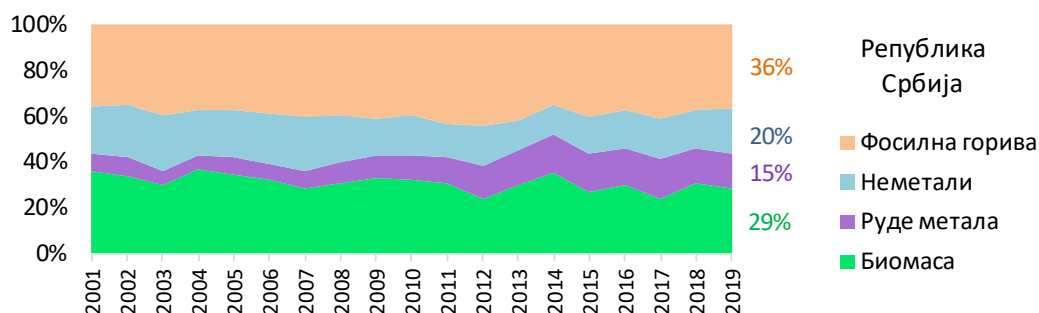
Слика 43. Домаћа потрошња материјала по становнику у Републици Србији и ЕУ

Привредни потенцијали и активности од значаја за животну средину
Републике Србије 2020. године

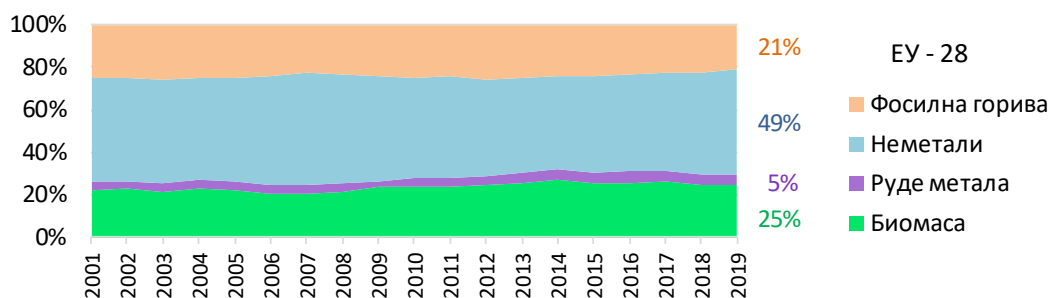
Слика 44. Домашња потрошња материјала по становнику у Европским државама (2001, 2010. и 2019. године)

У праћењу потрошње ресурса, због утицаја на животну средину, значајну улогу има структура ресурса. Главне компоненте укупног DMC су биомаса, фосилна горива, неметални минерали (углавном материјали који се користе у грађевинарству) и метали (укључујући руде метала). Учешћа четири главне компоненте укупног DMC у Републици Србији осетно су варирали између 2001. и 2019. године. У посматраном периоду удео биомасе се смањује са 36% на 29%, а фосилних горива су на истом нивоу од 36%. Неметални минерали 2019. године учествовали са 20%, а метали и металне руде са 15%. (Слика 45).

Слика 45. Структура потрошње ресурса према врсти материјала у Републици Србији

У Европској унији су 2019. године највећи удео имали неметални минерали са 49% и биомаса са 25%. Фосилна горива су учествовала са 21%, и имају благи тренд опадања учешћа, чиме се смањује њихов утицај на животну средину (Слика 46).

Слика 46. Структура потрошње ресурса према врсти материјала у ЕУ-28

Извор података: Републички завод за статистику, Европска агенција за животну средину

Продуктивност ресурса (С)

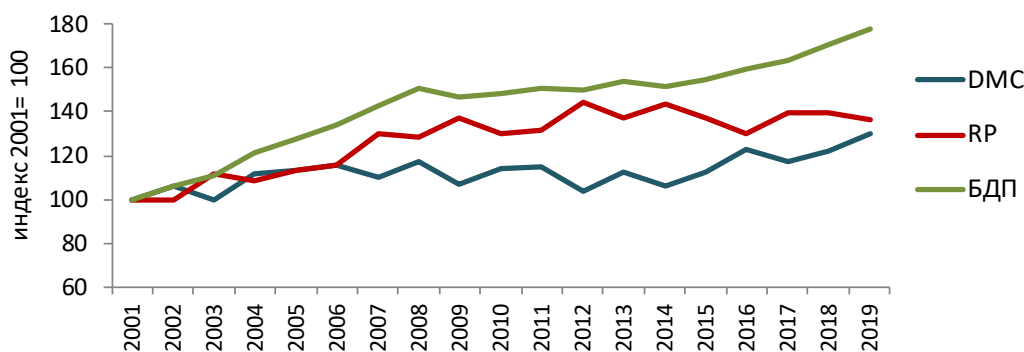
Кључне поруке:

- у Републици Србији је у периоду 2001-2019. године евидентиран значајан пораст продуктивности ресурса, која је у 2019. години износила 39,2 динара по килограму.

Продуктивност ресурса (од енгл. resource productivity— у даљем тексту: RP) је основни индикатор одрживе производње и потрошње. Продуктивност ресурса израчунава се као однос између бруто домаћег производа (БДП) и домаће потрошње ресурса (DMC) и приказује колико продуктивно економија једне земље троши ресурсе приликом стварања производа и услуга за потребе тржишта. Циљ је да се повећава ефикаснија употреба ресурса, односно да се добије већа економска вредност ресурса.

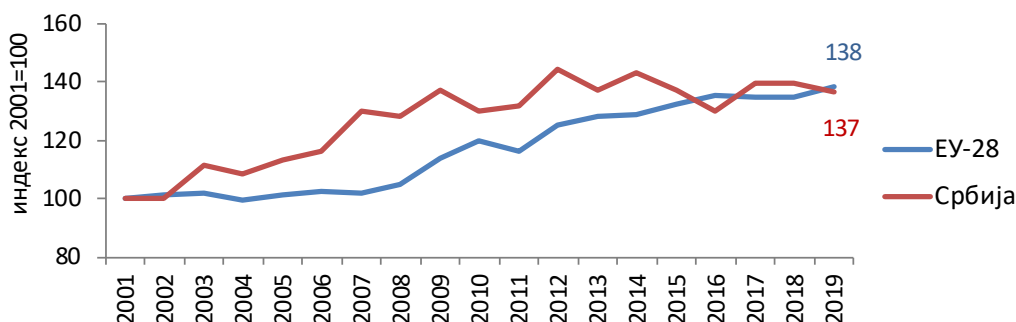
Стратегија одрживог развоја Европске уније и Стратегија Европа 2020 оријентисане су на побољшање ефикасности ресурса, с циљем да се смањи коришћење необновљивих природних ресурса уз коришћење обновљивих природних ресурса динамиком која неће нарушавати њихову регенерацију. Из тога произлази да је одвајање (decoupling) кључни циљ ових стратегија.

Продуктивност ресурса у Републици Србији у 2019. години износила је 39,2 динара по килограму, што је за 2,15% мање него 2018. године, односно повећање потрошње материјала је било веће од повећања БДП-а у односу на претходну годину. У односу на 2001. годину продуктивност ресурса је у порасту за 37%, што је условљено интензивнијим растом БДП-а од раста потрошње материјала (Слика 47).

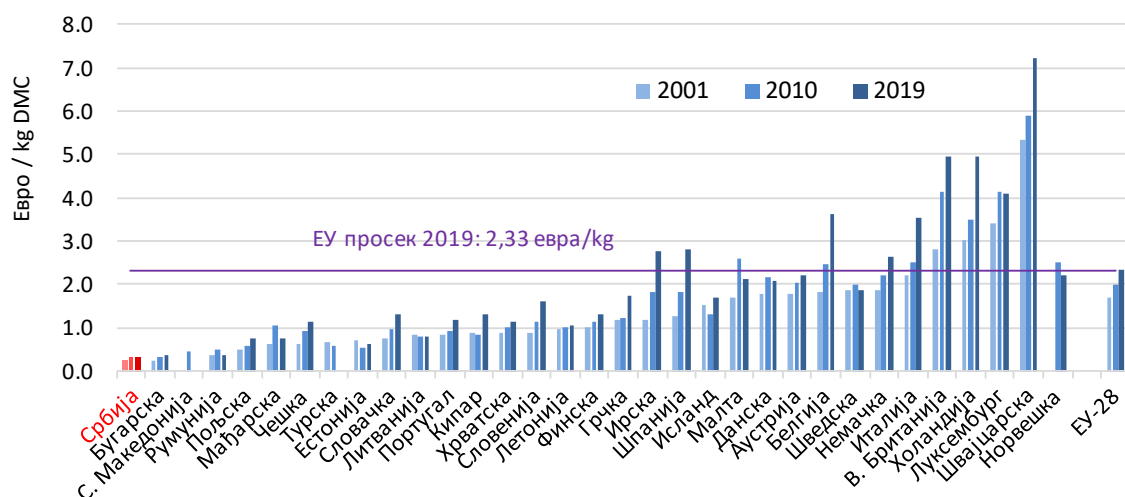
Слика 47. Продуктивност ресурса, потрошња домаћих ресурса и бруто домаћи производ у Републици Србији (индекс 100 = 2001. година)

Ради поређења, у току последње две деценије продуктивност ресурса у Европској унији се повећала за 38% (Слика 48), али треба напоменути да су и нивои продуктивности ресурса и трендови током времена јако варирали од земље до земље (Слика 49).

Слика 48. Продуктивност ресурса у Републици Србији и ЕУ-28 (индекс 100 = 2001. година)

Привредни потенцијали и активности од значаја за животну средину
Републике Србије 2020. године

Слика 49. Продуктивност ресурса у европским државама 2000, 2010. и 2017 године

Извор података: Републички завод за статистику, приступљено 30. марта 2021. године; сајт Еуростата, приступљено 16. маја 2021. године.

ЗАКЉУЧАК

На основу података, информација и анализа приказаних у овом извештају, изводе се следећи закључци:

Индустрија

У овом поглављу се приказују предузете мере управљања заштитом животне средине. У Републици Србији у последње две деценије значајан је пораст броја организација са ISO 14001 сертификатима, док стагнира Еко сертификација компанија, а није била ни једна EMAS регистрација до сад.

Енергетика

Обим потрошње енергије дужи низ година осцилира, а у структури потрошње константно доминирају фосилна горива и 2020. године су учествовала са 86,6%. У потрошњи финалне енергије највећи удео имају домаћинства са 36%. Учешће обновљивих извора енергије у финалној потрошњи енергије 2019. године износило је 21,4%, а циљ учешћа до 2020. године за Републику Србију је 27%.

Пољопривреда

Тренд броја грла одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња у периоду 2003-2020. године показује пораст, као и број локација на којима се врши узгој. У односу на укупно коришћену пољопривредну површину у 2020. години наводњавало се 1,5% површина, а захваћено 69.113 хиљада м³ воде. Удео површине под органском производњом у односу коришћено пољопривредно земљиште у 2019. години износи 0,61%.

Шумарство

Током 2020. године заштићено је 285 ха територије Републике Србије. Однос годишњег запреминског прираста и сече шума је повољан (3:1), односно коришћење шума је у границама одрживости. Током последње декаде дошло до повећања производње сортимената из државних шума за око 40%. Перманентно смањивање дужине шумских путева од 2010. године указује на смањивање експлоатације шума "по дубини", што може негативно да утиче на укупну површину под шумом, јер се углавном експлоатишу ободна подручја.

Туризам

Иако је евидентан пораст туриста последњих неколико година, Република Србија није дестинација „масовног туризма“ и туристичка делатност не угрожава у већој мери квалитет животне средине. Како посебну туристичку атракцију представљају заштићена природна подручја на планинама, најпосећенији су Златибор и Копаоник, а следе Тара и Дивчибаре.

Циркуларна економија и природни ресурси

У 2020. години објављена је „Мапа пута за циркуларну економију у Србији“ и усвојене су стратегије индустријске политике и паметне специјализације. Потрошња домаћих ресурса има тренд благог пораста, а такав тренд има негативно значење јер се повећава годишња потрошња ресурса и 2019. године износила је 127 милиона тона. Са друге стране, продуктивност ресурса је у константном значајном порасту, што има позитивно значење, а 2019. године износила је 39,2 динара по килограму.

За овај Извештај су заслужне и институције са којима Агенција има дугогодишњу сарадњу, а велику захвалност дугујемо и свим колегама и сарадницима са којима размењујемо професионалне дилеме и чија су нам искуства и знања помогла у његовој изради.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство заштите животне средине
АГЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Агенција за заштиту животне средине
Руже Јовановића 27а, 11160 Београд
Тел: (+381) (0)11 6356770
E-mail: office@sepa.gov.rs
Web: www.sepa.gov.rs